Research Paper

Identification of the Effective Components in Spatial Planning of Value Chain Governance of Eco-lodges (Case Study: Iran Territorial Region 9)

Soraya Azizi[1], *Abdolreza Roknoddin Eftekhari[2], Mehdi Pourtaheri[2], Hosein Sadeghi Saghdel[3]

1. PhD Student, Department of Geography and Rural Planning, Faculty of Humanities, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran.
2. Professor, Department of Geography and Rural Planning, Faculty of Humanities, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran.
3. Associate Professor, Department of Economics, Faculty of Management and Economics, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran.

Use your device to scan and read the article online

Citation: Azizi, S., Roknoddin Eftekhari, A., Pourtaheri, M., & Sadeghi, H. (2023). [Identification of the Effective Components in Spatial Planning of Value Chain Governance of Eco-lodges (Case Study: Iran Territorial Region 9) (Persian)]. *Journal of Rural Research*, 13(4), 550-575, http://dx.doi.org/ 10.22059/jrur.2022.343433.1744

doi: http://dx.doi.org/ 10.22059/jrur.2022.343433.1744

Received: 21 May 2022
Accepted: 18 Nov. 2022

ABSTRACT

Spatial planning of eco-lodge value chain governance allows us to understand how the eco-lodge life cycle is affected by the results of the communication networks and the degree of coordination and trust between the links (vertical and horizontal) in the chain helps to form clusters. Hence, close interactions between value chain links, support markets, empowering environment, vertical-horizontal communication and the final market in the dimensions of partnership, integration, efficiency and effectiveness, etc. cause sustainable spatial development. This research has been done using a descriptive-survey method, which is based on a survey of experts, stakeholders and tourists in the value chain. The statistical population of the study (including 128 villages with a total of 189 ecotourism resorts in the 9th region of the country (North, Razavi and South Khorasan)). According to the personal estimation method, 20% of the volume of the statistical population was used as a basis, which finally 26 villages and 38 ecotourism resorts were determined. Data analysis was performed using SPSS and GIS software. Findings based on the Gabriel test showed that participation indicators with an overall average of 2.98 and efficiency with an average of 2.95 are more important than other indicators of spatial planning governance of the value chain of eco-lodges. Also, the results of the one-sample t-test showed that all spatial planning indicators of ecotourism eco-lodge value chain governance are in an unfavorable situation and the results of gray relationship analysis, in this case, showed that the studied villages in terms of spatial planning of ecotourism resort value chain governance in the region are not equal.

Key words:
Spatial Planning, Governance, Cluster and networks, Ecotourism, Territorial Region 9

Copyright © 2023, Journal of Rural Research. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-noncommercial 4.0 International License which permits copy and redistribute the material just in noncommercial usages, provided the original work is properly cited.

Extended Abstract

1. Introduction

The management and marketing of ecotourism resorts are challenging due to the diversity of stakeholders in the development and production of tourism products. Therefore, strategies and actions must take into account the demands of all stakeholders. Thus, factors such as the presence of intermediaries, low cooperation and trust between stakeholders, lack of cooperation between stakeholders, etc. are the roots of

* *Corresponding Author:*
Abdolreza Roknoddin Eftekhari, PhD
Address: Department of Geography and Rural Planning, Faculty of Humanities, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran.
Tel: +98 (912) 1304481
E-mail: eftekhaa@modares.ac.ir

our first problem, which indicates the weakness of spatial planning governance of the value chain of eco-lodges in local communities.

Therefore, the research questions can be formulated as follows: Which of the spatial planning indicators governing the value chain of eco-lodges is more important and what is the situation of the studied villages in terms of spatial planning indicators of the governance value chain of eco-lodges?

2. Methodology

This research has been done using a descriptive-survey method. The statistical population of the study consists of 128 villages with a total of 189 ecotourism resorts in the 9th region of the country. Based on the personal estimation method, 20% of the volume of the statistical population was used as the basis, which finally determined 26 villages and 38 eco-lodges.

In the first process to achieve the indicators, first, the commonalities of the dimensions explaining spatial planning and governance based on world literature were identified and then the frequency of dimensions based on world literature was determined during the period 2021-2002, then the final dimensions explaining spatial planning governance, based on previous studies, were finalized and Porter value chain was used to explain the dimensions of the value chain. After these steps, the final indicators were determined. In another step, the opinions of experts, stakeholders and tourists were used to assess the importance of the indicators as well as their localization and operation in the studied rural areas.

For statistical analysis, questionnaires were sent to experts, stakeholders and tourists in order to determine which of the indicators explaining the spatial planning governance of the value chain of eco-lodges is more important, as well as how to know the current status of the indicators explaining the spatial planning of the governance of a residential area. One-way, Gabriel test and one-sample T-test were used. In order to determine the ranking of villages in terms of the status of explanatory indicators, the gray relation analysis test was used.

3. Results

The output of one-way analysis of variance showed that there is a difference between the indicators explaining the spatial planning governance of the value chain of eco-lodges in the region, so that their importance was not equal. The importance of each of the explanatory indicators in the region based on the Gabriel test showed that participation with an overall average of 2.98 and efficiency with an average of 2.95 are more important than other spatial planning indicators governing the value chain of eco-lodges.So that the greatest importance of participation and efficiency and effectiveness belongs to North Khorasan Razavi province. Also, based on one-sample t-test of all spatial planning indicators of value chain governance, eco-lodges are in an unfavorable situation at an error level of less than (0.05) and the results of gray relationship analysis in this case showed Ecotourism resorts in the region are not equal to each other.

4. Discussion

The output of the one-way analysis of variance showed that there is a difference between the indicators explaining the spatial planning governance of the value chain of eco-lodges in the region so their importance was not equal. The importance of each of the explanatory indicators in the region based on the Gabriel test showed that participation with an overall average of 2.98 and efficiency with an average of 2.95 are more important than other spatial planning indicators governing the value chain of eco-lodges. So the greatest importance of participation and efficiency and effectiveness belongs to North Khorasan Razavi province. Also, based on a one-sample t-test of all spatial planning indicators of value chain governance, eco-lodges are in an unfavorable situation at an error level of less than (0.05) and the results of gray relationship analysis, in this case, showed that ecotourism resorts in the region are not equal to each other.

5. Conclusion

The results of the research based on the Gabriel test showed that the importance of each of the explanatory indicators in the region is that participation with an overall average of 2.98 and efficiency with an average of 2.95 compared to other spatial planning indicators governing the value chain of eco-lodges are more important. The results of this part of the study are consistent with the studies by Azimi Amoli (2011), and Roxas et al. (2020). Also, the results of the one-sample t-test showed that all the indicators of spatial planning, and governance of the value chain of eco-lodges are in an unfavorable situation. The results of this part of the research are consistent with the studies by Hajarian (2022), Imani and Fathi (2019), Norouzi et al. (2018) and prioritization of these indicators to measure the status of spatial planning indicators of value chain governance of eco-lodges in the studied villages based on the gray relationship analysis test also showed that Mazinan

and Namagh villages were in the first to second ranks and Kharashad village was in the twentieth rank.

Acknowledgments

This paper was extracted from the PhD thesis of the first author in Department of Geography and Rural Planning, Faculty of Humanities, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran.

Conflict of Interest

The authors declared no conflicts of interest

شناسایی مؤلفه‌های مؤثر بر برنامه‌ریزی فضایی حکمروایی زنجیره ارزش اقامتگاه‌های بوم‌گردی (موردمطالعه: منطقه ۹ آمایش ایران)

ثریا عزیزی[۱]، *عبدالرضا رکن‌الدین افتخاری[۲]، مهدی پورطاهری[۲]، حسین صادقی سقدل[۳]

۱- دانشجوی دکتری، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.
۲- استاد، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.
۳- دانشیار، گروه اقتصاد، دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

تاریخ دریافت: ۳۱ اردیبهشت ۱۴۰۱
تاریخ پذیرش: ۲۷ آبان ۱۴۰۱

چکیده

برنامه‌ریزی فضایی حکمروایی زنجیره ارزش اقامتگاه‌های بوم‌گردی به ما این امکان را می‌دهد تا دریابیم که چگونه چرخه زندگی اقامتگاه‌های بوم‌گردی تحت تأثیر نتایج شبکه‌های ارتباطی آن‌ها قرار گرفته و تا چه اندازه هماهنگی و اعتماد بین پیوندهای (عمودی و افقی) موجود در زنجیره به تشکیل خوشه‌ها کمک می‌کند. ازاین‌رو، تعاملات نزدیک میان حلقه‌های زنجیره ارزش، بازارهای پشتیبان، محیط توانمندساز، ارتباطات عمودی - افقی و بازار نهایی در ابعاد مشارکتی، یکپارچگی، کارایی و اثربخشی و... زمینه‌ساز توسعه پایدار فضایی می‌شود. این پژوهش به شیوه توصیفی - پیمایشی انجام شده است که بر پایه نظرخواهی از خبرگان، ذی‌نفعان و گردشگران زنجیره ارزش استوار است. جامعه آماری پژوهش شامل ۱۲۸ روستا دارای جمعاً ۱۸۹ اقامتگاه بوم‌گردی در منطقه ۹ آمایش کشور (استان‌های خراسان شمالی، رضوی و جنوبی) است. بر اساس روش تخمین شخصی، ۲۰ درصد از حجم جامعه آماری مبنا قرار گرفت که درنهایت تعداد ۲۶ روستا و ۳۸ اقامتگاه بوم‌گردی تعیین گردید. تحلیل داده‌ها نیز با استفاده از نرم‌افزار SPSS و GIS صورت گرفت. یافته‌های پژوهش بر اساس آزمون گابریل نشان داد که شاخص‌های مشارکت با میانگین کلی ۲/۹۸ و کارایی با میانگین ۲/۹۵ نسبت به سایر شاخص‌های برنامه‌ریزی فضایی حکمروایی زنجیره ارزش اقامتگاه‌های بوم‌گردی اهمیت بیشتری دارند. همچنین نتایج حاصل از آزمون T تک نمونه‌ای نشان داد تمامی شاخص‌های برنامه‌ریزی فضایی حکمروایی زنجیره ارزش اقامتگاه‌های بوم‌گردی در وضعیت نامطلوبی قرار دارند و نتایج تحلیل رابطه خاکستری نیز در این مورد نشان داد روستاهای موردمطالعه به لحاظ برنامه‌ریزی فضایی حکمروایی زنجیره ارزش اقامتگاه‌های بوم‌گردی در منطقه با یکدیگر برابر نیستند.

کلیدواژه‌ها:
برنامه‌ریزی فضایی، حکمروایی، خوشه و شبکه‌ها، بوم‌گردی، منطقه ۹ آمایش

مقدمه

امروزه بسیاری از نواحی روستایی در سطح جهان، به‌ویژه در کشورهای درحال‌توسعه با چالش‌های راهبردی افزایش فاصله توسعه بین شهر و روستا (کمبود منابع انسان‌ساخت، بیکاری، درآمد کم، بهره‌وری پایین، فقر، افزایش مهاجرت روستایی، پسرفت‌های زیست‌محیطی) مواجه‌اند (Eftekhari et al., 2014). در همین ارتباط منطقه ۹ آمایشی کشور که شامل سه استان (خراسان شمالی، رضوی و جنوبی) است با دارا بودن سهم ۱۱ درصد از جمعیت کل کشور و ۹/۵ درصد سهم جمعیت شهری و ۱۱/۷ درصد از جمعیت روستایی از کل کشور، وضعیت مهاجرپذیری (دو استان خراسان رضوی و جنوبی مهاجرپذیر با ۲ درصد و خراسان شمالی مهاجر فرست ۰/۸) و نیز ۶۰ درصد از نرخ مشارکت‌های اقتصادی مردان و ۱۳ درصد زنان و ۲/۷۱ درصد بیکاری در میان مردان، ۲/۸۱ بیکاری در میان زنان، با مشکلات زیادی در سطح مناطق روستایی مواجهه است (Statistical Center of Iran, 2016). بالا بودن سهم جمعیت روستایی منطقه ۹ آمایش و فقر در آن و نیز وجود جاذبه‌های گردشگری خود دلیل و گواهی آشکار در جهت ضرورت توجه به راهبرد الگوی توسعه گردشگری در مناطق روستایی به‌منظور ایجاد معیشت پایدار و رونق اقتصادی است.

توسعه پایدار گردشگری در مناطق روستایی کشورهای مختلف طی سال‌های متمادی منجر به بالا رفتن نرخ رشد اقتصادی و ارزش‌افزوده بالا به‌خصوص در سطح جامعه روستایی فقیر گردید. در همین راستا، آمار سازمان جهانی گردشگری، نشانگر تقویت زمینه‌های جذب گردشگر و آثار و پیامدهای اقتصادی آن است تا جایی که، سهم مستقیم گردشگری از تولید ناخالص

* نویسنده مسئول:
دکتر عبدالرضا رکن‌الدین افتخاری
نشانی: تهران، دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده علوم انسانی، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی.
تلفن: ۱۳۰۴۴۸۱ (۹۱۲) ۹۸+
پست الکترونیکی: eftekhaa@modares.ac.ir

داخلی و اشتغال در سطح جهان به ترتیب در سال ۲۰۱۸ حدود ۲۷۵۰/۷ میلیارد دلار (۳/۳ درصد از تولید ناخالص داخلی) و ۱۲۲/۸۹۱,۰۰۰شغل بوده است. پیش‌بینی شده است این میزان به ۲/۸۴۹,۲ میلیارد دلار و ۱۲۵/۵۹۵,۰۰۰ نفر شاغل (۳/۹ درصد از اشتغال کل) در سال ۲۰۱۹ برسد.

در این چهارچوب در پارادایم الگوی توسعه پایدار گردشگری روستایی، یکی از راهبردهای برنامه‌ریزی توسعه پایدار گردشگری روستایی، اقامتگاه بوم‌گردی است که به یکی از سیاست‌های اجرایی درآمده و در جهان دنبال می‌شود که آن فرایند پذیرایی از مهمان در روستاها است که با در نظر گرفتن شرایط عرضه و تقاضا، شامل مجموعه‌ای از تشکیلات و تسهیلات می‌شود که یکی از بخش‌های بسیار پویای صنعت جهانگردی و گردشگری جهانی را تشکیل می‌دهد (Taghvae et al., 2012).

درواقع مراکز اقامتی به‌صورت دوسویه با آژانس‌ها، جاذبه‌ها، محیط محلی، تجاری و مقاصد قبل و بعدی گردشگر در ارتباط است و نقش مهمی در افزایش ماندگاری گردشگر در مقصد دارند (Movahed, 2008).

در عصر جدید و با گسترش ارتباطات و کاهش تأثیر مرزهای جغرافیایی، اقامتگاه‌های بوم‌گردی با داشتن رقبای مختلف (خانه دوم، هتل‌ها در شهر) بیش‌ازپیش در شرایط رقابتی قرار گرفته‌اند و با وجود متلاطم شدن شرایط رقابت، اهمیت ایجاد و حفظ مزیت‌های رقابتی پایدار به‌طور بالقوه افزایش یافته است (Ebrahimpour Azbari et al., 2017). مدیریت و بازاریابی اقامتگاه‌های بوم‌گردی به دلیل تنوع ذی‌نفعان در توسعه و تولید محصولات گردشگری چالش‌برانگیز است. ازاین‌رو، استراتژی‌ها و اقدامات باید خواسته‌های همه ذی‌نفعان، یعنی افراد بومی، تجار و سرمایه‌گذاران، گردشگران، اپراتورهای تور و واسطه‌گرها و گروه‌های ذی‌نفع را در نظر بگیرد (Buhalis, 2010). در این میان چالش‌هایی مانند وجود رقبای که اقدام به جذب گردشگر با هزینه بالا و کیفیت پایین می‌کنند، افزایش انتظار مصرف‌کنندگان، اوضاع نابسامان اقتصادی عرضه‌کنندگان و تولیدکنندگان، وجود واسطه‌گرها به‌عنوان گره‌های اتصال یک گردشگر با شهر و روستا، سبب می‌گردد تا به زنجیره ارزش گردشگری توجه ویژه لحاظ گردد (Miri et al., 2020).

بر این اساس، شناخت روابط و تعامل بازیگران بین اقامتگاه‌های بوم‌گردی در حوزه‌های مختلف اقتصادی - اجتماعی، می‌تواند چهارچوب لازم برای تدوین برنامه‌ریزی توسعه منطقه در قالب نظام شبکه فراهم آورد. در این راستا، واکاوی کنش متقابل اقامتگاه‌های بوم‌گردی بین نقاط روستایی و شهری، الگوی فضایی مبادله (جریان کالا، سرمایه، اطلاعات و مانند آن) را در سطح مناطق به دست می‌دهد. بنابراین برنامه‌ریزی فضایی حکمروایی زنجیره ارزش اقامتگاه‌های بوم‌گردی به ما این امکان را می‌دهد تا دریابیم که چگونه چرخه زندگی اقامتگاه‌های بوم‌گردی تحت تأثیر نتایج شبکه‌های ارتباطی آن‌ها قرار گرفته و تا چه اندازه هماهنگی و اعتماد بین پیوندهای (عمودی و افقی) موجود در زنجیره به تشکیل خوشه‌ها کمک می‌کند (Thaithong, 2016).

بدین‌سان عواملی چون وجود واسطه‌گرها، همکاری و اعتماد پایین بین ذی‌نفعان، نبود مشارکت بین ذی‌نفعان، نوآوری و کارآفرینی پایین، کاستی در به‌کارگیری فناوری اطلاعات به‌روز، کاستی در توزیع قدرت و منافع یکسان بین ذی‌نفعان، نبود مهارت و تخصص و دانش کارکنان، قوانین و مقررات، رعایت نکردن استانداردها و تحریم‌ها از ریشه‌های بروز مسئله نخستین ما است. تنه درخت مسئله گویای ضعف حکمروایی برنامه‌ریزی فضایی زنجیره ارزش اقامتگاه‌های بوم‌گردی در جوامع محلی است. برون‌داد این مسئله به لحاظ پیامدها می‌تواند کیفیت خدمات پایین، ناپایداری مقاصد، بی‌عدالتی، نارضایتی، درآمد پایین مدیران و جوامع محلی، کاهش بازدهی افراد در کار، کاهش گردشگران، پایین بودن وفاداری گردشگران در اقامتگاه‌های بوم‌گردی باشد. لذا بر اساس آنچه گفته شد، می‌توان سؤالات تحقیق را به این شکل صورت‌بندی کرد که کدام‌یک از شاخص‌های برنامه‌ریزی فضایی حکمروایی زنجیره ارزش اقامتگاه‌های بوم‌گردی از اهمیت بیشتری برخوردار هستند؛ و وضعیت روستاهای موردمطالعه به لحاظ شاخص‌های برنامه‌ریزی فضایی حکمروایی زنجیره ارزش اقامتگاه‌های بوم‌گردی چگونه است؟

مروری بر ادبیات موضوع

اقامتگاه‌های بومگردی

برابر واکاوی متون، یکنواخت بودن جریان گردشگری کشور، توزیع نامتعادل فضایی گردشگران و توجه ناکافی به خرده‌فرهنگ‌ها و روستاها، ازجمله چالش‌های اساسی گردشگری در ایران محسوب می‌شود. بنابراین نیاز به متنوع‌سازی بازار گردشگری در ایران، امری ضروری است. در این میان اقامتگاه‌های بوم‌گردی به‌عنوان شکلی از گردشگری تجربه محور و پایدار می‌توانند به‌عنوان الگویی برای اداره و سازمان‌دهی سفر، مکان و انسان مورداستفاده قرار گیرند و به‌عنوان یک جاذبه گردشگری به شمار روند (Rabbani et al., 2019).

درمجموع می‌توان گفت، اقامتگاه‌های بوم‌گردی، اقامتگاه‌هایی هستند که گردشگران برای گذران اوقات فراغت یا اشتغال و انگیزه‌های دیگر از آنجا استفاده می‌کنند و صرفاً تنها برای اقامت استفاده نمی‌شوند، بلکه خود نیز به‌عنوان جاذبه، گردشگران را جذب خود می‌کنند. لذا برای پذیرایی آن دسته گردشگرانی مناسب است که بیشتر به محیط‌زیست و سبک بومی آن منطقه علاقه دارند، به لحاظ مدیریتی، این نوع اقامتگاه‌ها توسط اهالی محلی اداره می‌شود و ازلحاظ کالبدی، در ساخت این اقامتگاه از

مواد و مصالح بومی متناسب با فرهنگ منطقه استفاده می‌شود به‌گونه‌ای که کمترین آسیب را به محیط‌زیست منطقه وارد کند و به لحاظ اقتصادی، نوعی کسب‌وکار کوچک خانوادگی را شکل می‌دهد که با ارائه خدمات گوناگون به گردشگران، به توسعه اقتصادی جوامع محلی کمک می‌کند و همچنین به لحاظ اجتماعی، فرصت آشنایی با فرهنگ جامعه میزبان و احیای ارزش‌های سنتی و بومی و افزایش تعاملات فرهنگی را فراهم می‌کند (Borouj, 2012).

بر اساس سایت رسمی باشگاه بین‌المللی اکوتوریسم (Ecoc-lup.com) انواع اقامتگاه‌های بوم‌گردی که در زمینه‌های متعدد طبیعت‌گردی ازجمله رتبه‌بندی و ارزیابی اقامتگاه‌های بوم‌گردی فعالیت دارند. عبارت‌اند از: کلبه یا اقامتگاه سنتی[1]، کاروان‌سرا یا مسافرخانه[2]، اکوکمپ[3]، روستای بوم‌گردی[4]، هتل‌های کوچک[5]، مزرعه ارگانیک[6] و سایت گردشگری کشاورزی.

همان‌طور که اشاره شد، اقامتگاه‌های بوم‌گردی سبب می‌شود زنجیره فعالیت‌های اقتصادی و فرهنگی به‌طور مستقیم و غیرمستقیم درگیر شود و سبب افزایش ارزش‌افزوده برای جوامع میزبان گردد.

زنجیره ارزش

برابر ادبیات واکاوی، مفهوم زنجیره ارزش از مدیریت کسب‌وکار ریشه می‌گیرد و اولین بار در سال ۱۹۸۵ توسط مایکل پورتر توصیف و به کار برده شد. ایده زنجیره ارزش مبتنی بر دیدگاه فرایندی سازمان‌ها، ایده دیدن یک سازمان تولیدی یا خدماتی به‌عنوان یک سیستم است که از زیر سیستم‌ها تشکیل شده و هرکدام دارای ورودی‌ها، فرایندها و خروجی‌ها هستند (Sharma & Gaur, 2017).

ورودی در زنجیره ارزش شامل فرایندها، محیط، فناوری، تجهیزات، مردم و پول است. تنها در صورت تنظیم این ورودی‌ها به سیستم، امکان تولید چیزی باارزش برای مشتریان وجود دارد (Porter, 2010).

در این میان، بازیگران متنوعی در تولیدات فعالیت‌های مصرفی مختلف و روابط پویای آن‌ها برای ایجاد ارزش و پیوندهای بازار نقش دارند. ازاین‌رو کاربرد رویکرد زنجیره ارزش در مداخلات توسعه به‌عنوان فرصتی برای فعال کردن نوآوری فراگیر سهامداران و توسعه سازمان‌ها و کمک به نتایج گسترده‌تر توسعه مانند گردشگری، غذا و... است (Kilelu et al., 2017). بنابراین می‌توان گفت همان‌طور که از نام زنجیره ارزش پیدا است، تمرکز اصلی در زنجیره ارزش بر مزایایی است که به مشتریان تعلق می‌گیرد، فرایندهای وابسته به یکدیگر ارزش ایجاد می‌کنند و با ایجاد جریان‌های تقاضا و وجوه حاصل از آن سودآوری مؤثر شکل می‌گیرد (Feller et al., 2006).

بنابراین در زنجیره ارزش، نقشه‌برداری از بازیگران و پیوندها کلیدی است؛ پیوندها می‌توانند هم رسمی و هم غیررسمی بین بازیگران باشند. پیوندهای غیررسمی معمولاً مبتنی بر اعتماد بین بازیگران است. از سویی دیگر پیوندها را می‌توان به‌صورت عمودی (روابط بین بازیگران در طول زنجیره) یا افقی (روابط بین بازیگران در همان سطح زنجیره ارزش) نیز طبقه‌بندی کرد. با این تفاسیر، فهم پیوندها می‌تواند منجر به بهبود در زنجیره شود (Pomeroyet al., 2017).

با این توصیف، زنجیره ارزش علاوه بر نقشه‌برداری از پیوندها، ساختار و پویایی را مطالعه می‌کند. ساختار زنجیره ارزش بر پویایی رفتار تأثیر می‌گذارد و این پویایی‌ها تااندازه‌ای بر عملکرد زنجیره ارزش ازنظر رقابت ارزش تأثیر می‌گذارد. در این چهارچوب، ساختار یک زنجیره ارزش (پورتر) را می‌توان از منظر پنج عنصر زیر مشخص کرد:

- فرصت‌های نهایی بازار در سطح محلی، منطقه‌ای، ملی، فراملی (منطقه‌ای و جهانی)، تحلیل زنجیره ارزش این عنصر را در اولویت قرار می‌دهد زیرا تقاضا در بازارهای نهایی ویژگی‌های یک محصول یا خدمات موفق را مشخص می‌کند.

- محیط توانمندساز کسب‌وکار در سطح محلی، منطقه‌ای، ملی و بین‌المللی که شامل قوانین و مقررات، سیاست‌ها، موافقت‌نامه‌های کسب‌وکار بین‌المللی و زیرساخت‌های عمومی (جاده، برق و غیره) است که سبب به گردش درآوردن محصول یا خدمات ازطریق زنجیره ارزش می‌شود.

- پیوندهای عمودی بین بنگاه‌ها در سطوح مختلف زنجیره ارزش برای انتقال محصول یا خدمات به بازار نهایی، سود، یادگیری و خدمات قرارگرفته بین زنجیره‌های بالا و پایین‌دست فعالیت است.

- پیوندهای افقی بین بنگاه‌ها در همان سطح زنجیره ارزش می‌تواند در کاهش هزینه فعالیت‌ها، توانمند کردن اقتصاد مقیاس، افزایش قدرت چانه‌زنی و ایجاد استانداردهای صنعتی و کمپین‌های بازاریابی مؤثر باشد.

- بازارهای پشتیبانی شامل خدمات مالی، خدمات متقابل (به‌عنوان‌مثال: مشاوره تجاری، مشاوره حقوقی، ارتباطات از راه دور) و خدمات بخش خصوصی (به‌عنوان‌مثال: تجهیزات آبیاری، طراحی خدمات برای صنایع‌دستی) می‌شود (Porter, 2010).

در ارتباط با زنجیره ارزش و بازاریابی اقامتگاه‌ها، سازمان

1. Lodge
2. Inn and Guesthouse
3. Camping
4. Ecovillage
5. Small Hotel
6. Organic Farm

بین‌المللی کار، چهارچوبی از سیستم بازاریابی در زمینه زنجیره ارزش گردشگری مطابق تصویر شماره ۱ ارائه داده است (International Labour Organization, 2017). در زنجیره ارزش محصول، محصول از یک فرایند تولید به مرحله دیگر (ضمن انتقال و ارزش‌افزوده) می‌رود، در بخش گردشگری بازار (گردشگران) به سمت محصول (مقصد) حرکت می‌کنند. ازاین‌رو، گردشگران بین عناصر مختلف در زنجیره ارزش گردشگری حرکت می‌کنند.

همان‌گونه که مشاهده می‌شود، در فرایند زنجیره ارزش، علاوه بر بازیگران چون آژانس‌های مسافرتی، تورگردان‌ها که مستقیماً در فرایندهای اصلی زنجیره ارزش هستند، بازیگران خارجی وجود دارد که به‌طور غیرمستقیم نقش دارند و در عملکرد زنجیره ارزش اقامتگاه‌های بوم‌گردی تأثیر می‌گذارند. یکی از بازیگران بیرونی، دولت است که به بازیگران مختلف در بازاریابی اجازه می‌دهد در ارائه خدمات به بازار، الزامات خاص محصولات، فرایندها و تدارکات را رعایت کنند (با تدوین قوانین و مقررات، مالیات).

برنامه‌ریزی فضایی حکمروایی

در کشورهای اروپای شرقی از برنامه‌ریزی فضایی تحت عناوین، اقتصاد فضایی یا برنامه‌ریزی فضایی، در کشورهای انگلوساکسون و آمریکا تحت عنوان برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای یا برنامه‌ریزی فضایی و در آلمان و اتریش با عنوان برنامه‌ریزی سرزمینی استفاده می‌گردد. این تفاوت‌ها در عنوان، عمدتاً ناشی از دیدگاه، ویژگی‌های محیطی، اقتصادی، اجتماعی، نیازها، ضرورت‌ها و الزامات هر یک از جوامع پیشرفته است (Eftekhari et al., 2016). اما آنچه در ادبیات غالب گردید و در اروپای واحد بدان پرداخته می‌شود مفهوم برنامه‌ریزی فضایی است (Ebrahimi, 2017).

در ایران نیز گرچه تجربه برنامه‌ریزی فضایی (محلی) ازنظر تاریخی ریشه‌ای کهن دارد؛ اما به‌صورت مدون باتوجه‌به اقتضای زمانی کشور، با آغاز مطالعات طرح ستیران در سال‌های ۱۳۵۳ و ۱۳۵۴، از این رویکرد نظری در کشور بهره‌گیری گردید و طرح‌هایی چون طرح روستای هدف گردشگری و طرح بهسازی بافت باارزش در سطح محلی از برنامه‌ریزی فضایی در کشور مطرح شد و در سطح منطقه نیز طرح‌های آمایش مناطق و ساماندهی فضاهای سکونتگاه‌های روستایی و طرح جامع گردشگری استان در سطح استان اجرا شد (Eftekhari et al., 2016).

برنامه‌ریزی فضایی به‌عنوان ابزاری برای هماهنگی توسعه اقتصادی-اجتماعی از طریق پیشگیری از مشکلات زیست‌محیطی و توأم با حمایت از محیط طبیعی و فرهنگی مورداستفاده قرار می‌گیرد (Risteski et al., 2012) و کوششی است برای رسیدن به بهترین الگوی فضایی در جهت توسعه منطقه که دستیابی به اهدافی را باتوجه‌به یک نظام کلی از توسعه ملی مدنظر قرار می‌دهد. بنابراین ابزاری برای ارتقای توسعه پایدار است، چراکه در آن توجه به فرایندهای باز، مسئولیت‌پذیری و شفافیت دولت‌ها در فضای ملی با دارا بودن چشم‌انداز بلندمدت و دربرگیرنده مهم‌ترین اصول پایداری هدفی بنیادین است (Ebrahimi, 2017). در این چهارچوب، باتوجه‌به تجربیات و مطالعات متعددی که محققان و سازمان‌های مختلف در جهان - ایران در این خصوص انجام دادند، شاخص‌های مطرح در زمینه برنامه‌ریزی فضایی در جدول شماره ۱ آمده است.

همان‌گونه که جدول شماره ۱ نیز نشان می‌دهد، بیشترین تأکید مطالعات در شاخص‌های برنامه‌ریزی فضایی مربوط به مشارکت، یکپارچگی، هماهنگی و عدالت بوده است.

همان‌طور که در اسناد مختلف کمیسیون اروپا تأکید شده است، برای بهبود روابط متقابل و هم‌افزایی بین سیاست‌ها، طرح‌ها و برنامه‌ها در مقیاس‌های مختلف مکانی، نیاز به بهبود روابط حکمروایی وجود دارد (OECD, 2020).

تصویر ۱. زنجیره ارزش و چهارچوب سیستم بازاریابی. مأخذ: International Labour Organization, 2017

جدول ۱. بیشترین تأکید مطالعات داخلی و خارجی در شاخص‌های برنامه‌ریزی فضایی (بازده زمانی ۲۰۰۱-۲۰۱۹).

شاخص	فراوانی	اولویت	شاخص	فراوانی	اولویت
بینش راهبردی	۲	۱۰	نوآوری	۳	۹
هماهنگی	۱۱	۳	زیست پذیری	۱	۱۱
همکاری	۴	۸	اجماع	۲	۱۰
ارتباط	۳	۹	سازگاری	۷	۶
عدالت	۱۱	۴	تخصص‌گرایی	۲	۱۰
مشارکت	۱۷	۱	امنیت	۳	۹
پایداری	۱۱	۴	تنوع	۱	۱۱
تاب‌آوری	۴	۸	یکپارچگی	۱۳	۲
بهره‌وری	۸	۵	پاسخ‌گویی	۱	۱۱
شفافیت	۵	۷	تعادل	۸	۵
ظرفیت‌سازی	۲	۱۰	توانمندسازی	۲	۱۰
حفاظت محیط	۴	۸	مسئولیت‌پذیری	۱	۱۱

مأخذ: Asprogerakas & Zachari,2019; Western Australian Planning, 2019; Medeiros, 2017; Jones et al., 2016; Department for Regional Development Northern Ireland, 2001

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

حکمروایی برای اولین بار در دهه هشتاد ظاهر شد و «یک سبک جدید از حاکمیت» به حساب می‌آید. این واژه در فرهنگ لغت هرتیج (کنش، فرایند یا قدرت اداره و حکمروایی حکومت) و در فرهنگ لغت آکسفورد (کنش یا شیوه حکمرانی کردن، اعمال کنترل یا اقتدار بر کنش‌های زیردستان، نظام مقررات ترجمه شده است و اندیشمندان و سازمان‌های مختلف نیز تعاریف گوناگونی ارائه دادند (Nico Nesbati, 2011).

در پژوهشی دیگر نیز نتایج حاصل از تعاریف متفاوتی که از حکمروایی و حکمروایی خوب وجود داشته در تصویر شماره ۲، نشان داده شده است.

درمجموع می‌توان گفت، در مباحث نهادهای بین‌المللی، پژوهشی و علمی دنیا، حکمروایی عبارت است از رابطه صحیح بین حکومت‌کنندگان و شهروندان که هدف آن به بیشینه رساندن بهزیستی عمومی، توجه به برخورداری مادی و معنوی انسان‌ها و رضایت‌های مادی و معنوی آن‌ها، رفع نیازها و حمایت از حقوق اساسی و آزادی شهروندان است.

به سخن دیگر، تمرکز حکمروایی بر فرایند و ساختارها است و از منظر افقی، حکمروایی گردشگری می‌تواند محلی، ملی یا جهانی باشد و امور سیاسی، اقتصادی و اداری را شامل می‌شود. درنتیجه، حکمروایی یک صورت فلکی چند محوره را شامل می‌شود که شامل چندین بازیگر نسبتاً مستقل است (Bichler, 2019).

با عنایت به تجربیات و مطالعات متعددی که محققان و سازمان‌های مختلف در جهان و داخل در این خصوص انجام داده‌اند شاخص‌های حکمروایی به شرح (جدول شماره ۲) است.

در این چهارچوب، برنامه‌ریزی فضایی حکمروایی، درواقع در قالب برنامه‌ریزی توسعه راهبردی فضایی عمل می‌کند. به‌گونه‌ای که به ذی‌نفعان مختلف (دولت، بخش خصوصی و جامعه مدنی) اجازه می‌دهد تا مدیریت منابع انسانی، طبیعی، اقتصادی و مالی مناسب و کارا برای توسعه عادلانه و پایدار محقق شود (Heidari sarban et al., 2018). ازاین‌رو دستیابی به حکمروایی مستلزم وجود نظام برنامه‌ریزی و نظارت مستمر است. بهره‌گیری از اصولی چون پاسخ‌گویی، شفافیت، کارایی و قانون محوری و.. در همه سطوح زمینه شکل‌گیری حکمروایی خوب روستایی را شکل می‌دهد.

درمجموع با استناد به مباحث نظری و تجربی می‌توان «برنامه‌ریزی فضایی حکمروایی» را این‌گونه تعریف کرد:

در مدیریت مقاصد گردشگری ذی‌نفعان مختلفی (دولت، بخش خصوصی، مردم محلی) نقش دارند. به‌طوری‌که تمامی آن‌ها بر اساس اصولی چون مشارکت با یکدیگر، شفافیت در امور، هماهنگی‌ها، مسئولیت‌پذیری در ابعاد مکانی و فضایی مبادلات و کنش‌ها (جریان کالا، سرمایه، فناوری، اطلاعات و...) با یکدیگر در تعامل هستند. ازاین‌روی، این تعاملات متقابل بین ذی‌نفعان (مشارکت، شفافیت، عدالت، مسئولیت‌پذیری و..) سبب توسعه پایدار گردشگری خواهد شد.

تصویر ۲. جمع‌بندی حاصل از تعاریف در خصوص حکمروایی و حکمروایی خوب. مأخذ: Azimi Amoli, 2011

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

جدول ۲. بیشترین تأکید مطالعات داخلی و خارجی در شاخص‌های حکمروایی (بازده زمانی ۲۰۰۲-۲۰۲۰).

شاخص	فراوانی	اولویت	شاخص	فراوانی	اولویت
پاسخ‌گویی	۲۶	۲	ثبات سیاسی	۲	۹
اثربخشی دولت	۲۴	۳	کیفیت نظارت	۲	۹
قانون محوری	۲۱	۵	کنترل فساد	۲	۹
هماهنگی و ظرفیت	۲	۹	شفافیت	۲۶	۲
مشارکت	۲۷	۱	تخصص‌گرایی	۱	۱۰
کارایی	۲۲	۴	بینش راهبردی	۷	۷
بازاریابی	۱	۱۰	پایداری	۲	۹
ارتباطات و شبکه	۲	۹	عدالت	۲۴	۳
اعتماد، آگاهی	۵	۸	مسئولیت‌پذیری	۲۲	۳
اجماع محوری	۱۲	۶	امنیت	۳	۸
یکپارچگی	۲	۹			

مأخذ: world bank, 2020; United Nations Development Programme, 2020; International Monetary Fund, 2020; Biswas et al., 2019; Scholten et al., 2019; UNDP, 2002

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

برنامه‌ریزی فضایی حکمروایی زنجیره ارزش اقامتگاه‌های بوم‌گردی

نوعی برنامه‌ریزی است که با هدف برقراری تعاملات و همکاری نزدیک میان حلقه‌های زنجیره ارزش (شامل روستائیان، اقامتگاه‌های بوم‌گردی، خدمات اقامتگاهی، سفره‌خانه‌ها، تولیدکننده‌های صنایع‌دستی و محصولات خانگی، خدمات پذیرایی، آژانس‌های گردشگری، تورلیدرها، ... با یکدیگر)، بازارهای پشتیبان، محیط توانمندساز، ارتباطات عمودی و افقی (خوشه‌ها و شبکه‌ها) و بازار نهایی که در ابعاد مشارکتی، یکپارچگی، کارایی و اثربخشی، پاسخ‌گویی، مسئولیت‌پذیری، عدالت، شفافیت، هماهنگی، اجماع، بینش راهبردی، فراگیری و

امنیت زمینه‌ساز «توسعه پایدار بوم‌گردی» می‌شود.

به سخن دیگر، برنامه‌ریزی فضایی حکمروایی زنجیره ارزش اقامتگاه‌های بوم‌گردی به ما این امکان را می‌دهد تا دریابیم که چگونه چرخه زندگی اقامتگاه‌های بوم‌گردی تحت تأثیر نتایج شبکه‌های ارتباطی آن‌ها قرار گرفته و تا چه اندازه هماهنگی و اعتماد بین پیوندهای (عمودی و افقی) موجود در زنجیره به پایداری خوشه‌ها کمک می‌کند. توزیع قدرت و مزایا در بین ذی‌نفعان (به‌عنوان‌مثال دولت، گروه‌های نخبه، ساکنان محلی و صاحبان مشاغل) سبب تشویق و ترغیب آن‌ها در زمینه همکاری و مشارکت در خوشه و شبکه‌های دانش، فناوری، نوآوری و... شده و دستیابی به توسعه پایدار گردشگری محقق خواهد گردید.

در این چهارچوب مطالعات متعددی در قالب اقامتگاه‌های بوم‌گردی، گردشگری و زنجیره ارزش گردشگری انجام شده است که به تعدادی از آن‌ها اشاره می‌شود.

طبق مطالعات حجاریان (۲۰۲۲) وضعیت تمامی مؤلفه‌های حکمروایی روستایی در روستاهای نمونه نامطلوب است و تقویت شاخص‌های قانونمندی، کارایی و اثربخشی، شفافیت، مشارکت، اجماع و.. در توسعه مؤلفه‌های پایداری اجتماعی اثرگذار است.

شهبازی (۲۰۱۷) نشان می‌دهد متخصصین و ذی‌نفعان در مورد حلقه‌های زنجیره رستوران و منابع طبیعی ۱۰۰ درصد با هم موافق هستند، ولی در حلقه منابع طبیعی باهم توافق نظر ندارند. بنابراین باتوجه‌به نتایج به‌دست‌آمده اولویت‌بندی این زنجیره‌ها به ترتیب شامل شبکه‌های اینترنتی اجتماعی اطلاع‌رسانی برای مقاصد گردشگری، سیستم رزرواسیون و مراکز برگزاری جشنواره‌های محلی است.

همچنین بر اساس پژوهش صادقی و قادری (۲۰۱۶)، عوامل اصلی برای به حداکثر رساندن ارزش ذی‌نفعان در بازار فرار امروز، بازار پویا و رقابتی، یکپارچگی، هماهنگی و مدیریت فرایندهای زنجیره عرضه و تقاضا و فعالیت‌های مختلف از تهیه تا خدمات مشتری هستند. همکاری، اعتماد، جریان اطلاعات و به اشتراک‌گذاری در سراسر زنجیره ارزش بایستی ترویج شود تا به حداکثر رساندن ارزش سهامداران تحقق یابد.

بر اساس مطالعات ایوانس و ورملن[7] (۲۰۲۱) دولت و شرکت‌های دولتی بیشترین تأثیر را بر پایداری دارند. ازاین‌رو، مکانیزم‌های تعاملی برای پایداری حکمروایی شامل دولت‌ها، شرکت‌ها و سازمان‌های جامعه مدنی با اعتماد و همکاری بین بازیگران نتایج پایدار بلندمدت در این صنعت را به دنبال دارد.

یوسبسگلو و دوگان[8] (۲۰۲۱) نشان می‌دهد که نبود فرهنگ همکاری میان ذی‌نفعان موجب نبود دیدگاه مشترک در گردشگری شده، هماهنگی ناکافی بین بازیگران، تداخل قوانین هر بخش با یکدیگر، شفاف نبودن ساختار به علت عدم اعتماد و اثربخشی پایین به علت مشارکت ضعیف و ... سبب شده این رهیافت کارآمد نباشد.

طبق مطالعات آدین[9] و همکاران (۲۰۱۹) نیز نقش ذی‌نفعان در زنجیره ارزش می‌تواند سبب تحقق کارایی و اثربخشی از طریق تقویت ساختارهای حکمروایی داخلی و خارجی به‌وسیله سیستم قانون‌گذاری حمایتی شود.

سانک[10] و همکاران (۲۰۱۲) نیز نتایج مطالعات حاکی از عدم تقارن قدرت بین ذی‌نفعان و تأثیر آن بر سیاست‌گذاری، بازاریابی و مدیریت مقاصد بوده است که بر یکپارچگی کانال‌های توزیع گردشگری و پایداری زنجیره ارزش اثرگذار بوده و منجر به اشتراک‌گذاری سود نابرابر در میان بازیگران (راهنمایان تور و آژانس‌های مسافرتی و..) شده و شکاف بین غنی و فقیر را گسترش داده است.

درمجموع می‌توان گفت، با وجود اهمیت صنعت گردشگری و وجود پتانسیل‌های فراوان در کشور در جهت توسعه آن، تاکنون برنامه‌ریزی فضایی حکمروایی زنجیره ارزش صنعت گردشگری در کشور کمتر موردمطالعه قرارگرفته است. در این مطالعه سعی شده نمونه‌هایی از مطالعات انجام‌شده مرتبط آورده شود تا در شناسایی حلقه‌های زنجیره ارزش گردشگری با برنامه‌ریزی فضایی حکمروایی در منطقه راهگشا باشد.

روشن شدن شکاف مسئله ازطریق نقد پیشینه

از جنبه موضوعی

*چالش‌ها در رابطه با بازیگران به‌صورت کلی بیان شده و برای هر ذی‌نفع به‌صورت جداگانه مطرح نشده است،

*چالش زنجیره ارزش این است که جایگاه اقامتگاه‌ها را در زنجیره ارزش مشخص کنیم و فرصت‌های محیط اطراف را کشف کنیم، به محیط اطراف یا پشتیبان توجه نشده است.

* مطالعه‌ای در مورد چگونگی ارتباط زنجیره ارزش گردشگری و توسعه اماکن گردشگری انجام نشده است.

از جنبه روش‌شناسی

*روش‌شناسی بیشتر مطالعات داخلی کمی بوده ولی سایر مطالعات خارجی از تحقیقات کیفی و کمی استفاده کرده که این نشانگر اهمیت جهت‌گیری به سمت روش ترکیبی در گردشگری بوده است.

بر اساس مطالعات، همان‌طور که ملاحظه می‌شود ابعاد زنجیره

7. Evans & Vermeulen
8. Yuzbasıoglu & Dogan
9. Uddi
10. Song

ارزش پورتر شامل حلقه‌های زنجیره ارزش، بازارهای پشتیبان، محیط توانمندساز، ارتباطات عمودی - افقی و بازار نهایی) است و مؤلفه‌های مؤثر در برنامه‌ریزی فضایی حکمروایی نیز شامل مشارکتی، یکپارچگی، کارایی و اثربخشی، پاسخ‌گویی، مسئولیت‌پذیری، عدالت، شفافیت، هماهنگی، اجماع، بینش راهبردی، فراگیری و امنیت است که درمجموع تمامی آن‌ها زمینه‌ساز توسعه پایدار بوم‌گردی می‌شوند (تصویر شماره ۳).

روش‌شناسی تحقیق

این پژوهش ازلحاظ ماهیت کمی به روش توصیفی و از نوع پیمایشی انجام شده که بر پایه نظرخواهی از ذی‌نفعان مختلف زنجیره ارزش، نخبگان و گردشگران استوار است.

جامعه آماری پژوهش (شامل ۱۲۸ روستا دارای جمعاً ۱۸۹ اقامتگاه بوم‌گردی در منطقه ۹ آمایش کشور: استان‌های خراسان شمالی، خراسان رضوی و خراسان جنوبی) است. به‌نحوی‌که استان خراسان شمالی دارای ۲۵ روستا (که ۳ روستا جزء روستاهای هدف گردشگری دارای اولویت هستند) با جمعاً ۳۸ اقامتگاه بوم‌گردی؛ خراسان رضوی ۷۷ روستا (که ۴ روستای آن جزء روستاهای هدف گردشگری دارای اولویت هستند) با ۱۰۷ اقامتگاه بوم‌گردی و خراسان جنوبی ۲۶ روستا (که ۳ روستای آن جزء روستاهای هدف گردشگری دارای اولویت هستند) با ۴۴ اقامتگاه بوم‌گردی است.

برای تعیین حجم نمونه (تعداد روستاها) بر اساس روش تخمین شخصی، ۲۰ درصد از حجم جامعه آماری (۱۲۸ روستای دارای اقامتگاه) مبنا قرار گرفت که درنهایت ۲۶ روستا به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. در روش تخمین شخصی، محقق با در نظر گرفتن عواملی (حجم و اندازه جامعه، میزان تجانس جامعه یا پراکندگی صفت یا صفات در جامعه و امکانات، مقدورات و زمان) شخصاً نسبت به برآورد حجم نمونه یا تعیین درصد مشخصی از جامعه اقدام می‌کند؛ مثلاً ۱ یا ۱۰ یا ۲۰ و ۵۰ درصد جامعه را نمونه قرار می‌دهد (Hafeznia, 2006: 163-164).

قابل‌ذکر است روستاهای نمونه به روش نمونه‌گیری منطقه‌ای یا ناحیه‌ای بر اساس موقعیت جغرافیایی، اقلیم، روستاهای هدف گردشگری با اولویت) انتخاب شدند. بر این اساس ۱۰ روستای هدف گردشگری دارای اولویت در ۳ استان موردمطالعه و به‌علاوه ۱۶ روستای غیرهدف در سه استان موردمطالعه انتخاب شدند.

برای برآورد حجم اقامتگاه‌های نمونه نیز ۲۰ درصد از حجم جامعه آماری (۱۸۹) مبنای عمل قرار گرفت که بر اساس تعدیل صورت گرفته، نهایتاً ۳۸ اقامتگاه بوم‌گردی تعیین گردید (جدول شماره ۳ و تصویر شماره ۴).

واحد تحلیل در این پژوهش روستاهای دارای اقامتگاه بوم‌گردی هستند و سطح تحلیل پژوهش شامل سه گروه خبرگان (علمی-اجرایی)، ذی‌نفعان (حلقه‌های زنجیره ارزش اقامتگاه‌های بومگردی) و گردشگران هستند.

قابل‌ذکر است، ملاک خبرگی برای گروه‌های مختلف در نظر گرفتن سابقه فعالیت علمی -اجرایی، تخصص، ارتباط مستقیم با اقامتگاه‌های بومگردی و گردشگران است.

خبرگان شامل (کارشناسان خبره در استانداری، میراث فرهنگی و گردشگری، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی، بنیاد مسکن، اعضای هیئت‌علمی در رشته‌های گردشگری، برنامه‌ریزی روستایی-شهری، دانشجویان دوره دکتری گردشگری، برنامه‌ریزی روستایی، مدیریت و...) است. در این سطح، به علت تعداد محدود افراد، جامعه نمونه برابر با جامعه آماری است.

تصویر ۳. مدل مفهومی پژوهش. مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

تصویر ۴. موقعیت روستاهای نمونه در تقسیمات سیاسی استان‌های موردمطالعه. مأخذ: ترسیم نگارنده بر اساس نقشه رقومی، ۱۴۰۰

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

جدول ۳. مشخصات روستاها و اقامتگاه‌های بومگردی نمونه.

نام استان	ردیف	نام شهرستان	نام روستا	روستاهای هدف گردشگری دارای اولویت	نام اقامتگاه	تعداد اقامتگاه	موقعیت جغرافیایی	نوع اقلیم	فاصله تا شهر (کیلومتر)
خراسان شمالی	۱				وصال رویان				۳۱
	۲	اسفراین	رویین	*	محبت	۳	پایکوهی	خشک	۲۸/۴
	۳				رویین دژ				۳۰/۵
	۴	مانه وسلمقان	درکش	*	چشمه چکاب	۱	دشتی	خشک	۶۷/۳
	۵	شیروان	زوارم	*	بهجتی	۱	پایکوهی	نیمه‌خشک	۲۸/۸
	۶	بجنورد	فیروزه		دالان فیروزه	۱	پایکوهی	نیمه‌خشک	۱۹/۲
	۷	فاروج	خرق		عباس بابا	۱	کوهستانی	نیمه‌خشک	۶۳
		جمع کل روستاها	۵	۳	جمع کل	۷	–	–	–
خراسان رضوی	۸				خواجه ابومنصور				۹/۸
	۹	گناباد	ریاب		خالو عیسی	۴	پایکوهی	خشک	۶/۹
	۱۰				قوامیه				۹/۱
	۱۱				ریو				۹
	۱۲	بینالود	کنگ	*	کنگ کهن ۱	۲	کوهستانی	نیمه‌خشک	۲۷
	۱۳				کنگ کهن ۲				۲۷/۲
	۱۵	نیشابور	بوژان	*	بام بوژان	۱	کوهستانی	نیمه‌خشک	۱۵
	۱۶	کاشمر	قوژد		رمضان بیک	۱	دشتی	خشک	۱۵
	۱۷	کوهسرخ	نامق		اولنگ	۲	کوهستانی	خشک	۶۰
	۱۸		کریز		بی‌بی لعیا		پایکوهی	خشک	۵۵/۹
	۱۹	باخرز	ارزنه		بابا اکبر	۱	پایکوهی	خشک	۱۴/۲
	۲۰	داور زن	مزینان	*	نرگس	۱	دشتی	خشک	۱۹/۴

ادامه جدول ۳. مشخصات روستاها و اقامتگاه‌های بومگردی نمونه.

نام استان	کد	نام شهرستان	نام روستا	روستاهای هدف گردشگری دارای اولویت	نام اقامتگاه	تعداد اقامتگاه	موقعیت جغرافیایی	نوع اقلیم	فاصله تا شهر (کیلومتر)
خراسان رضوی	۲۱	سبزوار	زعفرانیه	*	زعفرانیه	۱	دشتی	خشک	۵۳/۸
	۲۲	بجستان	مزار		آصف	۱	پایکوهی	خشک	۲۰/۲
	۲۳				بی‌بی بانو				۲۰
	۲۴	بردسکن	کبودان		سرکمر	۳	پایکوهی	خشک	۱۸
	۲۵				سبنی				۱۸
	۲۶		صنوبر		همایون شهر	۱	کوهستانی	نیمه‌خشک	۱۳/۸
	۲۷	تربت حیدریه	بیسقفیزن		سناگل	۱	پایکوهی	نیمه‌خشک	۲
			رود معجن		خوش‌نشین	۱	کوهستانی	نیمه‌خشک	۴۸
	۲۸	خواف	خرگرد		خاتون	۱	دشتی	خشک	۵
	۲۹	کلات	رباط		روستای رباط	۱	دشتی	نیمه‌خشک	۱۵۰
		جمع کل روستاها	۱۶	۴	جمع کل	۲۲	–	–	–
خراسان جنوبی	۳۰	بیرجند	خراشاد		خانه پدری	۲	کوهستانی	خشک	۲۲
	۳۱				سرای مهر				۲۵
	۳۲				ساباط				۴۳/۹
	۳۳	طبس	اصفهک		سرای حجی پدر	۳	دشتی	خشک	۴۵
	۳۴				پی باغ				۴۰
	۳۵	خوسف	خور	*	عمارت خورشید خور	۱	پایکوهی	فرا خشک	۴۰
	۳۶	سرایان	کریمو	*	سلطان بانوی کریمو	۱	کوهستانی	نیمه‌خشک	۳۱
	۳۷	زیرکوه	افین	*	سرای حاجی احمد	۲	پایکوهی	خشک	۳۷
	۳۸				زرشکده افین				۳۷/۴
		جمع کل روستاها	۵	۳	جمع کل	۹	–	–	–
		جمع کل	۲۶	جمع کل	جمع کل	۳۸			

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

ذی‌نفعان (حلقه‌های زنجیره ارزش اقامتگاه‌های بومگردی): شامل مدیران اقامتگاه‌های بوم‌گردی روستایی، شرکت‌های هواپیمایی یا آژانس مسافرتی - جهانگردی، رستوران سنتی و مجتمع پذیرایی بین‌راهی، صنعتگران روستایی، تعاونی روستایی، سفره‌خانه‌ها، راهنمایان تور، کارآفرینان و مشاوران، استارت آپ، دفاتر یا پایگاه توسعه محلی و تسهیلگری، خانه‌های دوم/اجاره‌ای، چای‌خانه، مهمان‌پذیر/هتل‌های سنتی، مراکز حمل‌ونقل درون روستایی است. در این سطح از تحلیل در برخی موارد که تعداد افراد جامعه آماری محدود بوده از روش تمام شماری استفاده شده است و در مورد سایر ذی‌نفعان نیز ۸۰ درصد جامعه آماری مورد پرسش و نمونه‌گیری قرار گرفته‌اند (به‌طور مثال تعداد خانه‌های دوم در خراسان شمالی ۴۵ تا بوده و ۳۶ خانه دوم پاسخ دادند، در خصوص موارد این‌چنینی به علت طولانی بودن حجم مطالب از آوردن جدول ذی‌نفعان به تفکیک استان‌ها خودداری شده است). گردشگران نیز شامل گردشگران داخلی و خارجی است.

تعداد گردشگران به تفکیک خراسان شمالی، رضوی و جنوبی تعداد ۱۵۰، ۱۶۱ و ۱۹۰ نفر بودند که برای تعیین حجم نمونه از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای (برای تعیین سهم هر استان از تعداد پرسش‌نامه) استفاده شده است و برای برآورد حجم نمونه نیز از فرمول کوکران (مشخص بودن تعداد تقریبی جامعه) در سطح خطای ۰/۰۵ تعداد ۲۴۷ نفر به‌عنوان نمونه انتخاب شدند، که به روش تصادفی ساده (نمونه‌گیری احتمالی) موردمطالعه قرار

گرفتند (جدول شماره ۴).

در فرایند نخست جهت دستیابی به شاخص‌ها، ابتدا وجه اشتراک ابعاد تبیین‌کننده برنامه‌ریزی فضایی و حکمروایی بر اساس ادبیات جهانی شناسایی شد و پس از استخراج ابعاد مشترک برنامه‌ریزی فضایی و حکمروایی، فراوانی ابعاد نیز بر اساس ادبیات جهانی طی بازده زمانی ۲۰۰۲-۲۰۲۱ مشخص گردید، پس‌ازآن ابعاد نهایی تبیین‌کننده برنامه‌ریزی فضایی حکمروایی بر اساس مطالعات پیشین صورت گرفته، نهایی شد (جدول شماره ۵) و برای تبیین ابعاد زنجیره ارزش نیز، از زنجیره ارزش پورتر استفاده شد که بر اساس مطالعات نظری به ابعاد ساختاری چون حلقه‌های زنجیره، بازارهای پشتیبان، محیط توانمندساز، ارتباط عمودی و افقی (خوشه و شبکه‌ها) و بازار نهایی اشاره شده بود. در گام دیگر مطابق آن باتوجه‌به تعریف شاخص‌های نهایی برنامه‌ریزی فضایی حکمروایی (جدول شماره ۶) و ارتباط با زنجیره ارزش، پس از طی این مراحل، شاخص‌های نهایی تبیین‌کننده برنامه‌ریزی فضایی حکمروایی زنجیره ارزش اقامتگاه‌های بوم‌گردی مشخص شدند. در گام دیگر برای سنجش اهمیت شاخص‌ها و نیز بومی کردن و عملیاتی‌سازی آن‌ها در نواحی روستایی موردمطالعه، همان‌گونه که در قسمت قبل تشریح شد، از نظرات خبرگان، ذی‌نفعان و گردشگران استفاده شد.

برای تجزیه‌وتحلیل آماری پرسش‌نامه‌های خبرگان، ذی‌نفعان و گردشگران در تعیین این موضوع که کدام‌یک از شاخص‌های تبیین‌کننده برنامه‌ریزی فضایی حکمروایی زنجیره ارزش اقامتگاه‌های بوم‌گردی دارد و همچنین چگونگی آگاهی از وضعیت موجود شاخص‌های تبیین‌کننده برنامه‌ریزی فضایی حکمروایی زنجیره ارزش اقامتگاه‌های بوم‌گردی از تحلیل واریانس یک‌طرفه، آزمون گابریل (علت استفاده آزمون: به خاطر متفاوت بودن حجم نمونه در گروه مختلف و نشان دادن تفاوت دو به دوی شاخص‌ها در منطقه (با فرض برابری واریانس))، آزمون T تک نمونه‌ای استفاده شده است. در ادامه جهت تعیین رتبه‌بندی روستاها به لحاظ وضعیت شاخص‌های تبیین‌کننده از آزمون تحلیل رابطه خاکستری استفاده شده است.

جدول ۴. تعداد نمونه در سطوح ۳گانه در منطقه ۹ آمایش.

وضعیت کلی	تعداد نمونه به تفکیک استان‌ها			منطقه ۹ آمایش
استان‌ها	خراسان شمالی	خراسان رضوی	خراسان جنوبی	مجموع
خبرگان (علمی-اجرایی)	۲۷	۲۷	۲۰	۷۴
ذی‌نفعان (حلقه‌های زنجیره ارزش اقامتگاه‌های بومگردی)	۱۱۰	۲۷۹	۹۹	۴۸۸
گردشگران داخلی و خارجی	۵۳	۱۵۹	۳۳	۲۴۵
	۱	۲	۱	۴

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

جدول ۵. شاخص‌های نهایی تبیین‌کننده برنامه‌ریزی فضایی حکمروایی زنجیره ارزش اقامتگاه‌های بوم‌گردی بر اساس مطالعات داخلی - خارجی.

ابعاد زنجیره ارزش	ابعاد برنامه‌ریزی فضایی حکمروایی	اولویت‌بندی بر اساس مطالعات داخلی و خارجی
حلقه‌های زنجیره، بازارهای پشتیبان، محیط توانمندساز، ارتباطات عمودی – افقی (خوشه‌ها و شبکه‌ها) و بازار نهایی	پاسخ‌گویی، شفافیت، امنیت، مسئولیت‌پذیری، مشارکت، بینش راهبردی، هماهنگی، عدالت، یکپارچگی، اجماع، فراگیری، بهره‌وری	هماهنگی، مشارکت‌مندی، یکپارچگی حلقه‌های زنجیره، مشارکت‌مندی محیط توانمندساز و بازار نهایی (Stipanovic & Rudan, 2016; Martinez-Perez et al., 2019; Fillis & Telford, 2020; Vysochan et al., 2021; van der Zee et al., 2017; Hawkins & Calnan,2009; Tsuji et al., 2019; Casais et al., 2020; Economic Commission for Latin America and the Caribbean, 2017; Derlukiewicz et al., 2020) ....
	شاخص‌های برنامه‌ریزی فضایی حکمروایی زنجیره ارزش	
	پاسخ‌گویی، شفافیت، امنیت، مسئولیت‌پذیری، مشارکت، بینش راهبردی، هماهنگی، عدالت، یکپارچگی، اجماع، فراگیری، بهره‌وری در حلقه‌های زنجیره، بازارهای پشتیبان، محیط توانمندساز، ارتباطات عمودی – افقی (خوشه‌ها و شبکه‌ها) و بازار نهایی	

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

جدول ۶. شاخص‌های نهایی تبیین‌کننده برنامه‌ریزی فضایی حکمروایی زنجیره ارزش اقامتگاه‌های بوم‌گردی بر اساس مطالعات داخلی و خارجی.

شاخص	توضیحات
مشارکت مندی	به تبدیل شدن پیوندهای یک‌سویه به چند سویه و لحاظ کردن نظرات همه افراد در تصمیم‌گیری‌ها است. همه افراد به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم باید در تصمیم‌گیری‌ها دخالت کنند (Aminian & Seyed Naghavi, 2018). بنابراین جوامع محلی بایستی در تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی که به سرنوشتشان مربوط می‌شوند دخالت کنند و نقش فعال و تأثیرگذار داشته باشند، این قدرت به‌ویژه در چهارچوب اهداف راهبردی توسعه پایدار گردشگری روستایی (اقتصادی، اجتماعی، نهادی و کالبدی) موردنظر است (Eftekhari et al., 2012). ازاین‌رو، همکاری با هم و امکان مشارکت در اقدامات یکدیگر با فرض مسئولیت در فضای مدیریتی مشارکت‌مندی گفته می‌شود (Gispert & Clave, 2020).
اجماع‌گرایی و فراگیری	تعدیل و ایجاد توافق میان منافع ذی‌نفعان با یکدیگر. تفاوت اجماع با مشارکت در این است که در مشارکت، افراد در فرایند اتخاذ تصمیم دخالت دارند ولی در اجماع این‌گونه نیست (Aminian & Seyed Naghavi, 2018). میانجی‌گری میان علایق گوناگون ذی‌نفعان در راستای رسیدن به توافق گسترده‌ای در مورد هدف (آنچه در بهترین منافع گروه، یا سیاست‌ها و رویه حاکم) یا وجود هم‌رأیی و استفاده از مکانیزم‌های نهادی (ادامه‌دار بودن اهداف قبلی ذی‌نفعان به‌وسیله ذی‌نفعان جدید) فراگیر بودن برنامه‌ها و منافع بخش‌های مختلف گردشگری (Pulido-Fernandez & Pulido-Fernandez, 2017).
بینش راهبردی یا نگرش استراتژیک	فرا رفتن از مسائل روزمره زندگی و پرهیز از غرق شدن در آن‌ها، مستلزم وجود بینشی گسترده و درازمدت نسبت به آینده یا داشتن بینش راهبردی در زمینه توسعه روستایی است. حکمروایی می‌تواند به‌عنوان نتیجه کاربردی نهادهای یک اجتماع به نظر آید. اگر نهادها مناسب و مؤثر باشند، نتیجه حکمروایی بایستی خوب باشد (Samii, 2017; Sharifzadegan et al., 2015)
پاسخ‌گویی	در تعریف پاسخ‌گویی رویکردهای سیاسی، حقوقی، اطلاع‌رسانی و مدیریتی وجود دارد. هدف تحقق اهداف، افزایش پاسخ‌گویی به مشتریان و توجه ویژه به هزینه‌ها و استفاده از منابع محدود به مؤثرترین شکل است (Hajializadeh et al., 2016).
کارایی و اثربخشی	اثربخشی دلالت بر انجام وظایف مؤثر و اثربخش دارد و در مباحث حکمروایی می‌توان، با استفاده صحیح و آشکار از تمامی منابع انسانی و اقتصادی، مهارت‌ها، ساختار نهادی کارایی سیستم را بالا برده و از رفتار ناسالم و ناصحیح کارمندان جلوگیری شود. کارایی مربوط به اجرای درست کارها در سازمان‌ها است. یعنی، تصمیماتی که با هدف کاهش هزینه‌ها، افزایش تولید و بهبود کیفیت محصولات اتخاذ می‌شوند (Beaumont & Dredge, 2010). ازاین‌رو، کارایی زنجیره ارزش اشاره به استاندارد عملکرد ذی‌نفعان ازلحاظ مزیت مربوط به هزینه است (به حداقل رساندن ورودی و به حداکثر رساندن خروجی) درحالی‌که اثربخشی، اولویت پاسخ‌های مصرف‌کننده را بر عملکرد ذی‌نفعان یا تنظیم اهداف یا کار به‌درستی برای رسیدن به یک هدف کلی اندازه‌گیری می‌کند (Addink, 2019).
مسئولیت‌پذیری	تعهد هر فرد را در خصوص ایفاء نقش‌هایی است که جامعه بر دوش او گذاشته است (Aminian & Seyed Naghavi, 2018). مسئول بودن و به عبارت گویاتر، حساب پس دادن مسئولان و تصمیم‌گیران در قبال شهروندان. بنابراین، وجود سازوکارهایی برای تعیین و تشخیص نیازهای فعلی و آتی و پاسخ‌گویی مسئولان ضروری است.
شفافیت	پیروی تصمیمات گرفته‌شده از مقررات و قوانین است و دسترسی آزاد افراد مؤثر در تصمیمات به اطلاعات معتبر و هدف آن، روشن کردن اجزاء ی گوناگون فعالیت‌های سازمانی است (Aminian & Seyed Naghavi, 2018).
عدالت	ایجاد تساوی در دسترسی همه آحاد جامعه به فرصت‌ها. به‌عبارت‌دیگر، عدالت در توزیع برابر و تساوی امکانات عادلانه، دسترسی به فرصت‌های برابر و یکسان، مقابله با پارتی‌بازی و حق و ناحق کردن، انجام دادن طرح‌ها در زمان معین، توجه به منافع جمعی، فراهم نمودن حقوق شهروندی، برابری زنان و مردان در پست‌های مدیریتی (عدالت جنسیتی) و استفاده معقولانه از منابع و امکانات گویه‌هایی از شاخص عدالت محوری هستند (Aminian & Seyed Naghavi, 2018; Qian et al., 2016)
یکپارچگی	اتخاذ یک رویکرد کل نگرانه و طراحی سازوکارهایی جهت پیگیری تحقق منافع ذی‌نفعان، بسیاری از نهادها ارزش‌های یکپارچگی خود را در اظهارات مأموریت، قوانین داخلی یا دستورالعمل‌ها و کدهای رفتاری، تعهد در اهداف مشترک، تصمیم‌گیری در مسائل بحرانی مشترک ابراز کرده‌اند. از منظر محققان یکپارچگی به‌عنوان کلیت، تناسب، مسئولیت حرفه‌ای، به‌عنوان یک بازتاب و عمل اخلاقی آگاهانه، ارزش‌ها (قوانین و مقررات)، رفتار ایدئال نمونه مطرح شده است (Jeong, 2020; Watabaji et al., 2016). بنابراین یکپارچگی عمودی و افقی، یک ادغام اقتصادی، مالی و سازمانی از نهادهای کسب‌وکار سابق مستقل در مراحل مختلف فرایند تولید، توزیع و بازاریابی محصولات به‌منظور جلوگیری از موازی کاری، ناهماهنگی و اتلاف منابع است (Navruz-zoda, 2020).
امنیت	امنیت یک مفهوم چندبعدی است و دربرگیرنده آرامش و اطمینان از عدم تعرض به جان، مال و سایر حقوق انسان در ابعاد مختلف زندگی (غذا، اطلاعات، انرژی، سرمایه‌گذاری، امنیت روان‌شناختی و فیزیکی و...) (Biswas et al., 2019)، احساس آزادی بیان نظرات ذی‌نفعان در عموم است.
هماهنگی	هماهنگی عمودی و افقی به تعاملات عمودی و افقی بازیگران و سیاست‌ها با تکیه بر اصول تکمیل‌کنندگی و تناسب اشاره دارد که آن‌ها دارای انتظارات و منافع مختلف هستند (مثلاً هماهنگی افقی سیاست‌های بخشی با آثار منطقه) (Koopmans et al., 2017; Yuzbaşıoglu et al., 2021)

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

یافته‌ها

یافته‌های توصیفی

بررسی ویژگی سنی در گروه خبرگان نشان می‌دهد عمده خبرگان در استان خراسان شمالی در گروه سنی ۴۹-۴۰ سال با فراوانی ۱۳ نفر (۴۸ درصد)، در خراسان رضوی نیز در گروه سنی ۴۹-۵۰ سال با فراوانی ۹ نفر (۳۳/۳ درصد) و در خراسان جنوبی در گروه سنی ۳۹-۳۰ سال با فراوانی ۱۱ نفر (۵۵ درصد) قرار دارند. در گروه ذی‌نفعان عمده ذی‌نفعان در استان خراسان شمالی در گروه سنی ۳۹-۳۰ سال با فراوانی ۴۸ نفر (۴۳/۶ درصد)، در خراسان رضوی نیز در گروه سنی ۴۹-۴۰ سال با فراوانی ۹۴ نفر (۳۳/۷ درصد) و در خراسان جنوبی در گروه سنی ۳۹-۳۰ سال با فراوانی ۴۵ نفر (۴۵/۵ درصد) قرار دارند و عمده گردشگران در استان‌های خراسان شمالی، رضوی و جنوبی به ترتیب در گروه سنی ۳۹-۳۰ سال با فراوانی ۳۰، ۸۱، ۲۰ نفر (۵۵/۶، ۵۰/۳ و ۵۸/۸) قرار دارند. به لحاظ جنسیت نیز در هر سه گروه خبرگان، ذی‌نفعان و گردشگران در هر سه استان بیشتر افراد پاسخ‌گو را مردان تشکیل می‌دهند. بالاترین درصد خبرگان در هر سه استان خراسان شمالی، رضوی و جنوبی ازلحاظ سطح سواد فوق‌لیسانس و در گروه ذی‌نفعان و گردشگران، دیپلم و فوق‌دیپلم هستند.

یافته‌های تحلیلی

جهت پاسخ‌گویی به سؤال نخست از تحلیل واریانس یک‌طرفه استفاده شده است. در مرحله بعدی برای نشان دادن تفاوت بین شاخص‌ها در منطقه از آزمون گابریل استفاده شده است. با فرض برابری واریانس‌ها از آزمون گابریل جهت بررسی معناداری مقایسه تمام حالات ممکن یک به یک میانگین استفاده می‌شود.

جدول شماره ۷، خروجی تحلیل واریانس یک‌طرفه را نشان می‌دهد. ازآنجاکه سطح معناداری محاسبه‌شده کوچک‌تر از آلفا ۰/۰۵ است، فرض H0 که مبین برابری بین میانگین‌ها است به نفع فرض مقابل H1 رد می‌شود و نشان می‌دهد که بین شاخص‌های تبیین‌کننده برنامه‌ریزی فضایی حکمروایی زنجیره ارزش اقامتگاه‌های بوم‌گردی در منطقه تفاوت وجود دارد. به‌طوری‌که میزان اهمیت آن‌ها با هم برابر نبوده است. بنابراین در درون گروه‌ها (خبرگان، ذی‌نفعان، گردشگران) تفاوت معناداری بین شاخص‌های تبیین‌کننده برنامه‌ریزی فضایی حکمروایی زنجیره ارزش اقامتگاه‌های بوم‌گردی وجود داشته است.

جدول شماره ۸، میزان اهمیت هر یک از شاخص‌های تبیین‌کننده برنامه‌ریزی فضایی حکمروایی زنجیره ارزش اقامتگاه‌های بوم‌گردی در منطقه بر اساس آزمون گابریل در یک یا دو گروه همگن نشان می‌دهد که شاخص‌های مشارکت با میانگین ۲/۹۷ و ۲/۹۹ در گروه همگن اول و دوم، کارایی با میانگین ۲/۹۱ و ۲/۹۷ در گروه همگن اول و دوم نسبت به سایر شاخص‌ها اهمیت بیشتری دارند. به‌طوری‌که بیشترین اهمیت مشارکت (توجه به اخذ نظرات افراد به‌منظور لحاظ کردن در تصمیم‌گیری‌ها) و کارایی و اثربخشی (مؤثر بودن عملکرد حلقه‌های زنجیره ارزش اقامتگاه‌های بوم‌گردی به‌منظور استفاده صحیح از تمامی منابع انسانی و اقتصادی، افزایش بهره‌وری و بهبود کیفیت خدمات) نیز متعلق به استان خراسان رضوی و شمالی است. افزون بر این در میان شاخص‌های مطرح‌شده نیز امنیت (احساس آزادی بیان نظرات و عقاید، برخورداری از بیمه، پایبندی به قوانین، دستورالعمل‌ها در زنجیره ارزش به‌منظور ارائه خدمات مطلوب) با میانگین ۲/۷۵ از اهمیت کمتری به‌ویژه در استان خراسان جنوبی - شمالی برخوردار است. بنابراین شاخص‌های مشارکت و کارایی و اثربخشی نسبت به دیگر شاخص‌ها، اهمیت بیشتری دارد.

جدول ۷. نتایج تحلیل واریانس شاخص‌های تبیین‌کننده برنامه‌ریزی فضایی حکمروایی زنجیره ارزش.

شاخص	برنامه‌ریزی فضایی حکمروایی زنجیره ارزش اقامتگاه‌های بوم‌گردی		
	بین گروهی	درون‌گروهی	کل
مجموع مجذورات	۰/۳۷۶	۳۷/۷۷۷	۳۸/۱۵۳
درجه آزادی	۲	۸۰۸	۸۱۰
میانگین مجذورات	۰/۱۸۸	۰/۰۴۷	*
F (۴/۰۱۸)		Sig (۰/۰۱۸)	

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

به‌طورکلی می‌توان گفت که شاخص‌های مشارکت با میانگین کلی ۲/۹۸ و کارایی با میانگین ۲/۹۵ نسبت به سایر شاخص‌های برنامه‌ریزی فضایی حکمروایی زنجیره ارزش اقامتگاه‌های بوم‌گردی اهمیت بیشتری دارند.

نکته‌ای که وجود دارد این است در برخی موارد، میانگین برخی گروه‌ها طوری است که می‌توان آن گروه را هم در طبقه اول و هم طبقه دوم قرار دارد. به‌عنوان‌مثال در شاخص میزان اهمیت مشارکت، استان خراسان جنوبی هم در طبقه اول و هم طبقه دوم قرار گرفته است. درواقع این استان به دلیل برابری میانگین با هردو طبقه، مابین این دو طبقه قرار می‌گیرد.

ازاین‌رو، در این جدول هر گروه همگن، یک ستون را تشکیل می‌دهد. همان‌طور که ملاحظه می‌کنید برای بیشترِ شاخص‌ها دو گروه همگن شکل گرفته است به این معنا که مثلاً برای شاخص یکپارچگی، گروه همگن اول شامل استان خراسان جنوبی و گروه همگن دوم شامل استان‌های خراسان شمالی و رضوی است. تشکیل این گروه‌ها بدین معنی است که استان‌های خراسان شمالی و رضوی ازنظر میزان اهمیت یکپارچگی با همدیگر تفاوتی ندارند. اما از طرف دیگر، این استان‌ها ازنظر میزان اهمیت یکپارچگی با استان خراسان جنوبی تفاوت دارند (Habibpour Gatabi & Safary Shaly, 2012: 573).

جدول ۸. میزان اهمیت شاخص‌های تبیین‌کننده برنامه‌ریزی فضایی حکمروایی زنجیره ارزش.

شاخص	تعداد	۱	۲	شاخص	تعداد	۱	۲	شاخص	تعداد	۱	۲	شاخص	تعداد	۱	۲
مشارکت				یکپارچگی				شفافیت				هماهنگی			
خراسان شمالی	۱۹۱	۲/۹۶		خراسان شمالی	۱۹۱		۲/۸۹	خراسان شمالی	۱۹۱	۲/۷۶		خراسان شمالی	۱۹۱	۲/۷۱	
خراسان رضوی	۴۶۷		۲/۹۹	خراسان رضوی	۴۶۷		۲/۸۷	خراسان رضوی	۴۶۷	۲/۷۹		خراسان رضوی	۴۶۷	۲/۸۱	
خراسان جنوبی	۱۵۳	۲/۹۸	۲/۹۸	خراسان جنوبی	۱۵۳	۲/۷۸		خراسان جنوبی	۱۵۳	۲/۸۵		خراسان جنوبی	۱۵۳	۲/۷۹	
جمع	۸۱۱	۲/۹۷	۲/۹۹	جمع	۸۱۱		۲/۸۸	جمع	۸۱۱	۲/۸۰		جمع	۸۱۱	۲/۷۷	
سطح معناداری		۰/۴۵	۰/۵۷	سطح معناداری		۱/۰۰	۰/۹۶	سطح معناداری		۰/۰۹		سطح معناداری		۰/۰۶	
کارایی				پاسخ‌گویی				اجماع				بینش راهبردی			
خراسان شمالی	۱۹۱		۲/۹۷	خراسان شمالی	۱۹۱		۲/۹۴	خراسان شمالی	۱۹۱	۲/۷۵		خراسان شمالی	۱۹۱	۲/۷۹	۲/۷۹
خراسان رضوی	۴۶۷		۲/۹۶	خراسان رضوی	۴۶۷	۲/۸۶	۲/۸۶	خراسان رضوی	۴۶۷		۲/۸۶	خراسان رضوی	۴۶۷		۲/۸۳
خراسان جنوبی	۱۵۳	۲/۹۱		خراسان جنوبی	۱۵۳	۲/۸۲		خراسان جنوبی	۱۵۳	۲/۸۲	۲/۸۲	خراسان جنوبی	۱۵۳	۲/۷۱	
جمع	۸۱۱		۲/۹۷	جمع	۸۱۱	۲/۸۴	۲/۹۰	جمع	۸۱۱	۲/۷۹	۲/۸۴	جمع	۸۱۱	۲/۷۵	۲/۸۱
سطح معناداری		۱/۰۰	۰/۹۷	سطح معناداری		۰/۵۳	۰/۱۱	سطح معناداری		۰/۲۳	۰/۵۹	سطح معناداری		۰/۲۱	۰/۸۰
مسئولیت‌پذیری				عدالت				فراگیری				امنیت			
خراسان شمالی	۱۹۱		۲/۹۲	خراسان شمالی	۱۹۱	۲/۸۸	۲/۸۸	خراسان شمالی	۱۹۱	۲/۷۹		خراسان شمالی	۱۹۱	۲/۷۴	
خراسان رضوی	۴۶۷		۲/۹۱	خراسان رضوی	۴۶۷	۲/۸۵		خراسان رضوی	۴۶۷	۲/۸۲		خراسان رضوی	۴۶۷	۲/۸۱	
خراسان جنوبی	۱۵۳	۲/۸۱		خراسان جنوبی	۱۵۳		۲/۹۴	خراسان جنوبی	۱۵۳	۲/۸۸		خراسان جنوبی	۱۵۳	۲/۷۰	
جمع	۸۱۱			جمع	۸۱۱		۲/۹۱	جمع	۸۱۱	۲/۸۳		جمع	۸۱۱	۲/۷۵	
سطح معناداری		۱/۰۰	۰/۹۸	سطح معناداری		۰/۷۵	۰/۳۲	سطح معناداری		۰/۰۸		سطح معناداری		۰/۰۶	

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

جهت پاسخ‌گویی به سؤال دوم مقاله از آزمون آماری t تک نمونه‌ای (باتوجه‌به نرمال بودن داده‌ها) استفاده شده است. به‌این‌ترتیب که نخست تفاوت میانگین‌های شاخص‌های مختلف در هر سه استان به‌صورت کلی آمده است.

همان‌گونه که جدول شماره ۹ نشان می‌دهد، تمامی شاخص‌های برنامه‌ریزی فضایی حکمروایی زنجیره ارزش اقامتگاه‌های بوم‌گردی در سطح خطای کمتر از (۰/۰۵) با سطح اطمینان بالای ۹۵ درصد معنادار بوده است و تفاوت میانگین شاخص‌ها از مطلوبیت عددی مورد آزمون با میانه نظری (۲) به شکل منفی است که این بیانگر وضعیت نامطلوب شاخص‌های برنامه‌ریزی فضایی حکمروایی زنجیره ارزش اقامتگاه‌های بوم‌گردی در منطقه است. بنابراین می‌توان گفت تمامی اقامتگاه‌های بوم‌گردی در منطقه ازلحاظ شاخص‌های موردمطالعه در وضعیت نامطلوبی به سر می‌برند، به‌طوری‌که میان شاخص‌های موردمطالعه، اجماع، عدالت و بینش راهبردی با میانگین کمتر از ۲ (میانه نظری) نسبت به دیگر شاخص‌های موردمطالعه در منطقه وضعیت نامطلوب‌تری دارند. این مسئله بیانگر آن است که پاسخ‌گویان وضعیت این شاخص‌ها را در منطقه به شکل منفی ارزیابی کرده‌اند، ایجاد چنین وضعیتی می‌تواند به علت ارتباطات و همکاری عمودی، توجه نکردن به نهادهای محلی و دانش بومی، تبعیض در قوانین و مقررات، عدم ایجاد و یا توسعه شبکه‌های اجتماعی، ترجیح سود فردی به‌جای جمعی، نبود نیروی انسانی ماهر و متخصص در بوم‌گردی‌ها، فراهم نبودن بسترهای خدمات مالی - مشاوره یا زیرساخت‌های ضعیف اطلاعاتی - آموزشی و... باشد.

همان‌گونه که جدول شماره ۱۰ به تفکیک وضعیت شاخص‌های برنامه‌ریزی فضایی حکمروایی زنجیره ارزش اقامتگاه‌های بوم‌گردی در روستاهای موردمطالعه نشان می‌دهد به ترتیب بالاترین و پایین‌ترین سطح مطلوبیت در شاخص مشارکت، کارایی، یکپارچگی، پاسخ‌گویی، امنیت، عدالت، مسئولیت‌پذیری، شفافیت، هماهنگی، اجماع، فراگیری و بینش راهبردی در ۲-۴ گروه همگن متعلق به روستاهای (مزینان، نامق و در برخی شاخص‌ها کنگ، ریاب، مزار، قوژد) و (خراشاد و در برخی شاخص‌ها اصفهک، صنوبر، قوژد) بوده است. به‌طورکلی علت ایجاد چنین وضعیتی را می‌توان عامل دوری یا نزدیکی روستاها به شهر، موقعیت طبیعی روستاها، نوع اقتصاد حاکم، تنوع اقتصادی، قرار گرفتن در مسیر جاده ارتباطی، توریست‌پذیر بودن و... دانست.

افزون بر این می‌توان گفت وضعیت شاخص‌های برنامه‌ریزی فضایی حکمروایی زنجیره ارزش اقامتگاه‌های بوم‌گردی در روستاهای موردمطالعه نشان می‌دهد به ترتیب بالاترین و پایین‌ترین سطح مطلوبیت مربوط به روستاهای مزینان (استان خراسان رضوی) و خراشاد (استان خراسان جنوبی) بوده است (جدول شماره ۱۰ و تصویر شماره ۵)

جدول ۹. نتایج آزمون t تک‌نمونه‌ای وضعیت شاخص‌های تبیین‌کننده برنامه‌ریزی فضایی حکمروایی زنجیره ارزش اقامتگاه‌های بوم‌گردی در منطقه موردمطالعه.

شاخص	اختلاف میانگین	میزان اختلاف در سطح اطمینان ۹۵%		سطح معنی‌داری	مقدار T	میانگین	انحراف معیار
		حد بالا	حد پایین				
مشارکت	-۰/۵۷۶	-۰/۵۵	-۰/۶۰	۰/۰۰۰	-۳۹/۳۶۶	۱/۴۲	۰/۴۱۶
یکپارچگی	-۰/۶۴۹	-۰/۶۲	-۰/۶۸	۰/۰۰۰	-۴۳/۷۰۴	۱/۳۵	۰/۴۲۳
کارایی و اثربخشی	-۰/۵۵۲	-۰/۵۲	-۰/۵۸	۰/۰۰۰	-۳۶/۶۳۱	۱/۴۵	۰/۴۲۹
پاسخ‌گویی	-۰/۵۵۹	-۰/۵۳	-۰/۵۹	۰/۰۰۰	-۳۶/۷۶۳	۱/۴۴	۰/۴۳۳
مسئولیت‌پذیری	-۰/۵۳۷	-۰/۵۱	-۰/۵۶	۰/۰۰۰	-۳۸/۰۴۰	۱/۴۶	۰/۴۰۲
عدالت	-۰/۷۱۵	-۰/۶۹	-۰/۷۴	۰/۰۰۰	-۵۳/۱۲۴	۱/۲۹	۰/۳۸۳
شفافیت	-۰/۵۹۸	-۰/۵۷	-۰/۶۳	۰/۰۰۰	-۳۹/۲۵۲	۱/۴۰	۰/۴۳۴
هماهنگی	-۰/۷۴۰	-۰/۷۱	-۰/۷۷	۰/۰۰۰	-۵۶/۲۹۰	۱/۳۷	۰/۳۹۷
اجماع	-۰/۶۲۹	-۰/۶۰	-۰/۶۶	۰/۰۰۰	-۴۵/۱۸۸	۱/۲۶	۰/۳۷۴
بینش راهبردی	-۰/۶۸۶	-۰/۶۶	-۰/۷۱	۰/۰۰۰	-۴۸/۹۲۹	۱/۳۱	۰/۳۹۹
فراگیری	-۰/۵۳۱	-۰/۵۰	-۰/۵۶	۰/۰۰۰	-۳۵/۷۶۵	۱/۴۷	۰/۴۲۳
امنیت	-۰/۶۴۳	-۰/۶۲	-۰/۶۷	۰/۰۰۰	-۴۶/۶۵۴	۱/۳۶	۰/۳۹۲

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

جدول ۱۰. وضعیت شاخص‌های تبیین‌کننده برنامه‌ریزی فضایی حکمروایی زنجیره ارزش.

وضعیت شاخص‌های تبیین‌کننده برنامه‌ریزی فضایی حکمروایی زنجیره ارزش									
روستا	تعداد	گروه همگن اول	گروه همگن دوم	گروه همگن سوم	روستا	تعداد	گروه همگن اول	گروه همگن دوم	گروه همگن سوم
رویین	۴۸	۱/۶۰	۱/۶۰	۱/۶۰	مزار	۶	۱/۵۵	۱/۵۵	۱/۵۵
درکش	۲۰	۱/۴۹	۱/۴۹	۱/۴۹	کبودان	۱۹	۱/۴۱	۱/۴۱	۱/۴۱
زوارم	۱۸	۱/۳۱	۱/۳۱		صنوبر	۲۱	۱/۲۷	۱/۲۷	
فیروزه	۲۰	۱/۲۰			بیسقفیزن	۲۱	۱/۲۲		
خرق	۱۴	۱/۲۹	۱/۲۹		رود معجن	۲۱	۱/۲۸	۱/۲۸	
ریاب	۵۵	۱/۶۰	۱/۶۰	۱/۶۰	خرگرد	۵	۱/۳۱	۱/۳۱	
کنگ	۷۲	۱/۵۶	۱/۵۶	۱/۵۶	رباط	۸	۱/۲۶	۱/۲۶	
بوژان	۲۹	۱/۳۷	۱/۳۷	۱/۳۷	خراشاد	۲۳	۱/۱۳		
قوژد	۲۵	۱/۳۴	۱/۳۴		اصفهک	۲۲	۱/۱۹		
نامق	۱۷		۱/۷۲	۱/۷۲	خور	۱۱	۱/۲۱		
کریز	۸	۱/۴۲	۱/۴۲	۱/۴۲	کریمو	۱۴	۱/۲۲		
ارزنه	۲۱	۱/۵۰	۱/۵۰	۱/۵۰	افین	۱۷	۱/۲۹	۱/۲۹	
مزینان	۶			۱/۸۵	sig	–	۰/۰۷	۰/۰۸	۰/۰۵
زعفرانیه	۳۶	۱/۴۰	۱/۴۰	۱/۴۰					

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

تصویر ۵. وضعیت شاخص‌های تبیین‌کننده برنامه‌ریزی فضایی حکمروایی زنجیره ارزش. مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

به‌منظور اولویت‌بندی شاخص‌های مزبور برای سنجش وضعیت شاخص‌های برنامه‌ریزی فضایی حکمروایی زنجیره ارزش اقامتگاه‌های بوم‌گردی در منطقه، برای اینکه وضعیت شاخص‌های ۱۲گانه پژوهش در روستاهای موردمطالعه با دقت بیشتری موردبررسی قرار گیرد و رتبه‌بندی روستاها علمی‌تر و واقعی‌تر باشد با دادن وزن به هریک از شاخص‌ها بر اساس روش آنتروپی شانون به اولویت‌بندی یا رتبه‌بندی روستاهای موردمطالعه اقدام شده است. پس از مشخص کردن وزن هریک از شاخص‌ها، برای رتبه‌بندی روستاهای موردمطالعه نیز از تکنیک تحلیل رابطه خاکستری استفاده می‌شود.

تکنیک تحلیل رابطه خاکستری دارای الگوریتمی با گام‌های مشخص است. از تکنیک تحلیل رابطه خاکستری برای انتخاب گزینه برتر بر اساس تعدادی معیار استفاده می‌شود. این تکنیک نیز مانند تکنیک تاپسیس و ویکور با یک ماتریس تصمیم شروع می‌شود. اما در اینجا علاوه بر اینکه بین معیارهای منفی و مثبت تمایز قائل می‌شود بین مطلوب‌ترین مقدار هم تمایز قائل می‌شود.

بر این اساس در ماتریس تصمیم خاکستری سه دسته معیار وجود دارد:

- هرچه بزرگ‌تر بهتر (همان معیارهای مثبت در تکنیک تاپسیس و ویکور)

- هرچه کوچک‌تر بهتر (همان معیارهای منفی در تکنیک تاپسیس و ویکور)

- هرچه به مقدار مطلوب نزدیک‌تر بهتر (در تکنیک ویکور و تاپسیس لحاظ نمی‌شود)

شاخص‌های برنامه‌ریزی فضایی حکمروایی زنجیره ارزش اقامتگاه‌های بوم‌گردی ازآنجایی‌که مثبت هستند. در ماتریس تصمیم خاکستری بر مبنای همان گزینه هر چه بزرگ‌تر هستند قرار گرفته و محاسبه شده است. مراحل تحلیل رابطه خاکستری به شرح ذیل است:

۱- ایجاد رابطه خاکستری: در هر سیستم عمومی عوامل متعددی مؤثر هستند که تأثیر متقابل آن‌ها وضعیت و روند رشد و توسعه سیستم را تعیین می‌کنند. اغلب در تجزیه‌وتحلیل سیستم‌ها تلاش می‌شود، عوامل با اهمیت بیشتر شناسایی شوند اما در عمل همیشه در هر سیستم، عوامل ناشناخته و یا کمتر شناخته‌شده‌ای نیز وجود دارند. یکی از روش‌هایی که برای مواجهه با این‌گونه سیستم‌ها استفاده می‌شود تحلیل رابطه خاکستری است که از اجزای مهم نظریه سیستم خاکستری به شمار می‌رود. ایده اصلی تحلیل رابطه خاکستری به‌عنوان یک روش آنالیز کمی، بر این نکته بنا شده است که مقدار نزدیکی و همبستگی رابطه بین دو عامل مختلف در یک فرایند پویای در حال رشد است، باید بر اساس میزان شباهت منحنی‌های آنان سنجیده شود. هرچقدر میزان این شباهت بیشتر باشد؛ یعنی درجه بالاتری از رابطه بین سری‌ها وجود دارد و برعکس. برای سنجش میزان این شباهت از درجه رابطه خاکستری استفاده می‌شود. در این گام هر گزینه بر اساس هر معیار یا شاخص ارزیابی می‌شود.

۲- نرمال‌سازی مقادیر: زمانی که واحدهای اندازه‌گیری عملکرد شاخص‌های مختلف، متفاوت هستند، ممکن است تأثیر برخی از شاخص‌ها نادیده گرفته شود. همچنین زمانی که برخی شاخص‌های عملکرد از دامنه گسترده‌ای برخوردارند، ممکن است چنین اتفاقی روی دهد. برای نرمال‌سازی مقادیر از یکی از سه فرمول زیر استفاده می‌شود.

هر چه بزرگتر بهتر

$$x_{ij} = \frac{y_{ij} - \min(y_{ij})}{\max(y_{ij}) - \min(y_{ij})}$$

هر چه کوچکتر بهتر

$$x_{ij} = \frac{\max(y_{ij}) - y_{ij}}{\max(y_{ij}) - \min(y_{ij})}$$

هر چه به ارزش مطلوب y* نزدیکتر بهتر

$$x_{ij} = \frac{|y_{ij} - y^*|}{\max\{\max(y_{ij}) - y^*, y^* - \min(y_{ij})\}}$$

Yij= مقدار شاخص هر روستا، Min (yij) = کمترین مقدار شاخص هر روستا، Max (yij) = بیشترین مقدار شاخص هر روستا، y*=ارزش مطلوب.

در مطالعه حاضر برای نرمال‌سازی مقادیر از فرمول اول استفاده شده است، چراکه هر چه میزان هر یک از شاخص‌های برنامه‌ریزی فضایی حکمروایی زنجیره ارزش اقامتگاه‌های بوم‌گردی در بین روستاها بیشتر باشد روستاهای موردمطالعه از وضعیت مطلوب‌تری برخوردار خواهند بود (جدول شماره ۱۱).

۳- تعریف سری‌های هدف مرجع: پس از ایجاد روابط خاکستری با استفاده از معادلات بالا، تمامی ارزش‌های عملکردی مانند زمانی که از مفهوم نرمال کردن استفاده می‌شود، بین صفر و یک قرار خواهند گرفت. هر چه xij به یک نزدیک‌تر باشد از مطلوبیت بیشتری برخوردار خواهد بود. درنتیجه سری مقیاس‌های که تمام گزینه‌های آن برابر ۱ باشد بهترین انتخاب خواهد بود. سری هدف مرجع یک سری است که تمامی ارزش‌های عملکردی آن برابر ۱ است و به‌صورت زیر تعریف می‌شود:

هرچه سری مقایس‌های گزینه i به سری مرجع نزدیک‌تر باشد، در این صورت از مطلوبیت بیشتری برخوردار خواهد بود.

۴- ضریب رابطه خاکستری: با استفاده از ضریب رابطه خاکستری نزدیکی هر xij به xoj متناظر سنجش می‌شود. هرچه ضریب رابطه خاکستری بزرگ‌تر باشد، نزدیکی بیشتر است. ضریب رابطه خاکستری به‌صورت زیر محاسبه می‌شود.

برای انجام محاسبات فوق باید Δ ij محاسبه شود:

بنابراین min کوچک‌ترین مقدار Δ ij و Δ max بزرگ‌ترین مقدار Δ ij خواهد بود در این رابطه r ضریب تشخیص است و جهت گسترش یا محدود ساختن دامنه ضریب رابطه خاکستری استفاده می‌شود. دقت کنید ضریب تشخیص که گاهی با ρ یا ζ نیز نمایش داده می‌شود مقداری بین [۰ و ۱] است و معمولاً ۰/۵ در نظر گرفته می‌شود. بر اساس مطالعه تحلیل حساسیت چانگ و

لین (۱۹۹۹) مقدار ۰/۵ یک ضریب تشخیص متعادل بوده و از ثبات خوبی برخوردار است.

۵- رتبه رابطه خاکستری: پس از محاسبه تمامی ضرایب رابطه خاکستری γ(xij,xij) رتبه رابطه خاکستری با فرمول زیر محاسبه می‌شود:

این عبارت میزان همبستگی سری مرجع هدف و سری مقایسه‌ای را نشان می‌دهد. در این محاسبات w همان وزن شاخص‌ها است که توسط تکنیک‌هایی مانند FAHP یا آنتروپی، تخصیص نقطه‌ای و ... محاسبه می‌شود. در این مطالعه برای تعیین وزن از روش آنتروپی شانون استفاده‌شده است (Portaheri, 2021).

جدول ۱۱. مقادیر نرمال‌شده شاخص‌های تبیین‌کننده برنامه‌ریزی فضایی حکمروایی زنجیره ارزش.

روستا	مشارکت	یکپارچگی	کارایی	پاسخ‌گویی	مسئولیت‌پذیری	عدالت	شفافیت	هماهنگی	اجماع	بینش راهبردی	فراگیری	امنیت
	شاخص‌های تبیین‌کننده برنامه‌ریزی فضایی حکمروایی زنجیره ارزش											
رویین	۰/۰۴۲	۰/۰۴۵	۰/۰۴۵	۰/۰۴۴	۰/۰۴۴	۰/۰۴۴	۰/۰۴۴	۰/۰۴۵	۰/۰۴۶	۰/۰۴۶	۰/۰۴۶	۰/۰۴۳
درکش	۰/۰۴۱	۰/۰۴۰	۰/۰۳۸	۰/۰۴۲	۰/۰۴۲	۰/۰۴۱	۰/۰۳۹	۰/۰۴۳	۰/۰۴۰	۰/۰۴۲	۰/۰۴۶	۰/۰۴۰
زوارم	۰/۰۳۶	۰/۰۳۵	۰/۰۳۵	۰/۰۳۷	۰/۰۳۵	۰/۰۳۸	۰/۰۳۵	۰/۰۳۶	۰/۰۳۶	۰/۰۳۸	۰/۰۳۹	۰/۰۳۵
فیروزه	۰/۰۳۴	۰/۰۳۴	۰/۰۳۳	۰/۰۳۴	۰/۰۳۳	۰/۰۳۴	۰/۰۳۴	۰/۰۳۵	۰/۰۳۳	۰/۰۳۳	۰/۰۳۲	۰/۰۳۴
خرق	۰/۰۳۳	۰/۰۳۵	۰/۰۳۶	۰/۰۴۰	۰/۰۳۳	۰/۰۳۶	۰/۰۳۷	۰/۰۳۷	۰/۰۳۸	۰/۰۳۵	۰/۰۳۴	۰/۰۳۷
ریاب	۰/۰۴۵	۰/۰۴۵	۰/۰۴۵	۰/۰۴۴	۰/۰۴۵	۰/۰۴۵	۰/۰۴۵	۰/۰۴۴	۰/۰۴۴	۰/۰۴۳	۰/۰۴۴	۰/۰۴۵
کنگ	۰/۰۴۱	۰/۰۴۵	۰/۰۴۹	۰/۰۴۹	۰/۰۴۳	۰/۰۳۸	۰/۰۴۸	۰/۰۴۳	۰/۰۳۸	۰/۰۳۸	۰/۰۴۶	۰/۰۳۹
بوژان	۰/۰۳۶	۰/۰۴۰	۰/۰۴۰	۰/۰۳۹	۰/۰۳۷	۰/۰۳۶	۰/۰۳۹	۰/۰۳۸	۰/۰۳۸	۰/۰۳۷	۰/۰۳۷	۰/۰۴۰
قوژد	۰/۰۳۲	۰/۰۳۵	۰/۰۳۹	۰/۰۴۸	۰/۰۳۴	۰/۰۳۴	۰/۰۴۵	۰/۰۴۰	۰/۰۳۵	۰/۰۳۱	۰/۰۳۹	۰/۰۳۴
نامق	۰/۰۴۷	۰/۰۴۸	۰/۰۴۹	۰/۰۴۶	۰/۰۴۵	۰/۰۴۹	۰/۰۴۷	۰/۰۴۸	۰/۰۴۸	۰/۰۵۰	۰/۰۴۷	۰/۰۵۱
کریز	۰/۰۳۸	۰/۰۴۳	۰/۰۴۲	۰/۰۳۴	۰/۰۴۰	۰/۰۴۰	۰/۰۳۹	۰/۰۳۷	۰/۰۴۳	۰/۰۴۱	۰/۰۳۹	۰/۰۳۸
ارزنه	۰/۰۴۵	۰/۰۳۹	۰/۰۴۱	۰/۰۴۱	۰/۰۴۱	۰/۰۴۱	۰/۰۴۱	۰/۰۴۰	۰/۰۴۲	۰/۰۴۰	۰/۰۴۳	۰/۰۴۲
مزینان	۰/۰۵۲	۰/۰۴۹	۰/۰۵۵	۰/۰۴۹	۰/۰۵۱	۰/۰۵۱	۰/۰۵۲	۰/۰۵۳	۰/۰۵۲	۰/۰۵۲	۰/۰۴۸	۰/۰۵۰
زعفرانیه	۰/۰۴۰	۰/۰۳۹	۰/۰۳۸	۰/۰۳۵	۰/۰۳۸	۰/۰۳۹	۰/۰۴۵	۰/۰۳۹	۰/۰۴۰	۰/۰۴۰	۰/۰۳۸	۰/۰۳۶
مزار	۰/۰۴۸	۰/۰۴۶	۰/۰۴۰	۰/۰۳۳	۰/۰۴۱	۰/۰۴۱	۰/۰۴۰	۰/۰۴۰	۰/۰۵۲	۰/۰۴۴	۰/۰۴۵	۰/۰۴۹
کبودان	۰/۰۳۸	۰/۰۳۹	۰/۰۳۶	۰/۰۴۱	۰/۰۴۱	۰/۰۴۰	۰/۰۳۷	۰/۰۴۱	۰/۰۳۷	۰/۰۴۳	۰/۰۴۰	۰/۰۳۶
صنوبر	۰/۰۳۴	۰/۰۳۸	۰/۰۳۱	۰/۰۳۶	۰/۰۳۹	۰/۰۳۸	۰/۰۳۵	۰/۰۳۷	۰/۰۳۳	۰/۰۳۵	۰/۰۳۴	۰/۰۳۴
بیسقفیزن	۰/۰۳۵	۰/۰۳۳	۰/۰۳۳	۰/۰۳۵	۰/۰۳۴	۰/۰۳۴	۰/۰۳۴	۰/۰۳۴	۰/۰۳۳	۰/۰۳۳	۰/۰۳۳	۰/۰۳۵
رود معجن	۰/۰۴۱	۰/۰۳۴	۰/۰۳۵	۰/۰۳۶	۰/۰۳۵	۰/۰۳۷	۰/۰۳۱	۰/۰۳۴	۰/۰۳۷	۰/۰۳۵	۰/۰۳۴	۰/۰۳۶
خرگرد	۰/۰۴۰	۰/۰۳۶	۰/۰۳۸	۰/۰۳۶	۰/۰۴۰	۰/۰۳۳	۰/۰۳۵	۰/۰۳۳	۰/۰۳۲	۰/۰۳۸	۰/۰۳۵	۰/۰۳۸
رباط	۰/۰۳۸	۰/۰۳۵	۰/۰۳۶	۰/۰۳۵	۰/۰۳۴	۰/۰۳۶	۰/۰۳۴	۰/۰۳۵	۰/۰۳۵	۰/۰۳۶	۰/۰۳۱	۰/۰۳۵
خراشاد	۰/۰۳۱	۰/۰۳۲	۰/۰۳۱	۰/۰۳۱	۰/۰۳۲	۰/۰۳۲	۰/۰۳۰	۰/۰۳۱	۰/۰۳۳	۰/۰۳۳	۰/۰۳۰	۰/۰۳۳
اصفهک	۰/۰۳۴	۰/۰۳۴	۰/۰۳۶	۰/۰۳۱	۰/۰۳۳	۰/۰۳۶	۰/۰۳۱	۰/۰۳۱	۰/۰۳۲	۰/۰۳۳	۰/۰۳۱	۰/۰۳۵
خور	۰/۰۳۲	۰/۰۳۳	۰/۰۳۳	۰/۰۳۲	۰/۰۳۵	۰/۰۳۴	۰/۰۳۵	۰/۰۳۳	۰/۰۳۴	۰/۰۳۵	۰/۰۳۳	۰/۰۳۴
کریمو	۰/۰۳۳	۰/۰۳۳	۰/۰۳۴	۰/۰۳۳	۰/۰۳۳	۰/۰۳۵	۰/۰۳۲	۰/۰۳۶	۰/۰۳۴	۰/۰۳۴	۰/۰۳۳	۰/۰۳۶
افین	۰/۰۳۴	۰/۰۳۳	۰/۰۳۲	۰/۰۴۰	۰/۰۳۹	۰/۰۳۷	۰/۰۳۵	۰/۰۳۶	۰/۰۳۵	۰/۰۳۶	۰/۰۴۲	۰/۰۳۴
جمع	۱/۰۰۰	۱/۰۰۰	۱/۰۰۰	۱/۰۰۰	۱/۰۰۰	۱/۰۰۰	۱/۰۰۰	۱/۰۰۰	۱/۰۰۰	۱/۰۰۰	۱/۰۰۰	۱/۰۰۰

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

درمجموع در جدول شماره ۱۲ و تصویر شماره ۶، میزان امتیاز و رتبه هر روستا را می‌توان مشاهده نمود که باتوجه‌به جدول مذکور روستاهای مزینان و نامق در رتبه‌های اول تا دوم و روستای خراشاد در رتبه بیست و چهارم قرارگرفته‌اند. به این معنی که دو روستای اول ازلحاظ برنامه‌ریزی فضایی حکمروایی زنجیره ارزش اقامتگاه‌های بوم‌گردی در منطقه در وضعیت مطلوب‌تری قرار دارند و روستای آخر نیز از وضعیت نامطلوبی نسبت به سایر روستاها برخورداراست.

روستای مزینان به علت فاصله نزدیک به شهر، موقعیت دشتی، وجود جاذبه‌های طبیعی بیشتر، افزایش جمعیت نسبت به روستای خراشاد و سایر روستاهای مشابه از وضعیت مطلوب‌تری برخوردار است.

تصویر ۶. میزان امتیاز حاصل از تحلیل رابطه خاکستری به تفکیک روستاهای موردمطالعه. مأخذ: نقشه‌های رقومی، ۱۴۰۰

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

جدول ۱۲. مجموع رتبه رابطه خاکستری و امتیاز هر روستا.

روستا	جمع	امتیاز نهایی	روستا	جمع	امتیاز نهایی
رویین	۰/۶۰۸	۵	زعفرانیه	۰/۴۵۴	۱۰
درکش	۰/۵۱۴	۸	مزار	۰/۶۲۲	۳
زوارم	۰/۴۰۱	۱۵	کبودان	۰/۴۵۲	۱۱
فیروزه	۰/۳۵۷	۲۳	صنوبر	۰/۳۹۲	۱۷
خرق	۰/۳۹۳	۱۶	بیسقفیزن	۰/۳۶۳	۲۰
ریاب	۰/۶۱۲	۴	رود معجن	۰/۳۹۱	۱۸
کنگ	۰/۵۸۷	۶	خرگرد	۰/۴۰۳	۱۴
بوژان	۰/۴۳۲	۱۳	رباط	۰/۳۷۷	۱۹
قوژد	۰/۴۳۵	۱۲	خراشاد	۰/۳۳۶	۲۴
نامق	۰/۷۷۲	۲	اصفهک	۰/۳۵۸	۲۲
کریز	۰/۴۶۷	۹	خور	۰/۳۶۱	۲۱
ارزنه	۰/۵۱۵	۷	کریمو	۰/۳۶۳	۲۰
مزینان	۰/۹۹۴	۱	افین	۰/۴۰۳	۱۴

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

بحث و نتیجه‌گیری

خدمات گردشگری اقامتگاه به‌طور مشترک توسط تعدادی از بازیگران در طول زنجیره ارزش ارائه می‌شود. یعنی هر گره از این زنجیره می‌تواند بر ارزش کسب‌شده توسط گردشگران تأثیر بگذارد، که به‌نوبه خود بر سود بازیگران منفرد تأثیر می‌گذارد. بنابراین، موفقیت بازیگران انفرادی و همچنین کل زنجیره ارزش گردشگری به حکمروایی خوب بین بنگاهی (هماهنگی، همکاری، یکپارچگی کارآمد، مشارکت، بینش راهبردی و.. در حلقه‌های زنجیره، بازارهای پشتیبان، محیط توانمندساز، خوشه و شبکه‌ها، بازار نهایی) بستگی دارد. تحقق اصول برنامه‌ریزی فضایی حکمروایی زنجیره ارزش سبب پایداری مقاصد گردشگری ازجمله اقامتگاه می‌شود.

نتایج یافته‌های پژوهش نیز نشان داد که میزان اهمیت هر یک از شاخص‌های تبیین‌کننده برنامه‌ریزی فضایی حکمروایی زنجیره ارزش اقامتگاه‌های بوم‌گردی در منطقه بر اساس آزمون گابریل نشان داد که شاخص‌های مشارکت با میانگین کلی ۲/۹۸

و کارایی با میانگین ۲/۹۵ نسبت به سایر شاخص‌های برنامه‌ریزی فضایی حکمروایی زنجیره ارزش اقامتگاه‌های بوم‌گردی اهمیت بیشتری دارند. به‌طوری‌که بیشترین اهمیت مشارکت و کارایی و اثربخشی نیز متعلق به استان خراسان رضوی و شمالی است.

نتایج این قسمت از پژوهش با مطالعات عظیمی آملی (۲۰۱۱)، رکساس[11] و همکاران (۲۰۲۰) همخوانی دارد. افزون بر این در میان شاخص‌های مطرح‌شده نیز امنیت با میانگین ۲/۷۵ از اهمیت کمتری به‌ویژه در استان خراسان جنوبی - شمالی برخوردار است. همچنین بر اساس آزمون T تک نمونه‌ای تمامی شاخص‌های برنامه‌ریزی فضایی حکمروایی زنجیره ارزش اقامتگاه‌های بوم‌گردی در سطح خطای کمتر از (۰/۰۵) با سطح اطمینان بالای ۹۵ درصد معنادار بوده است و تفاوت میانگین شاخص‌ها از مطلوبیت عددی مورد آزمون با میانه نظری (۲) به شکل منفی است که این بیانگر وضعیت نامطلوب شاخص‌های برنامه‌ریزی فضایی حکمروایی زنجیره ارزش اقامتگاه‌های بوم‌گردی در منطقه است. نتایج این قسمت از پژوهش با مطالعات حجاریان (۲۰۲۲)، ایمانی و فتحی (۲۰۱۹) و نوروزی و همکاران (۲۰۱۸) و... همخوانی دارد.

اولویت‌بندی شاخص‌های مزبور برای سنجش وضعیت شاخص‌های برنامه‌ریزی فضایی حکمروایی زنجیره ارزش اقامتگاه‌های بوم‌گردی در روستاهای موردمطالعه بر اساس آزمون تحلیل رابطه خاکستری نیز نشان داد، روستاهای مزینان و نامق (خراسان رضوی) در رتبه‌های اول تا دوم و روستای خراشاد (خراسان جنوبی) در رتبه بیست و چهارم قرارگرفته‌اند. به این معنی که دو روستای اول ازلحاظ برنامه‌ریزی فضایی حکمروایی زنجیره ارزش اقامتگاه‌های بوم‌گردی در منطقه در وضعیت مطلوب‌تری قرار دارند و روستای آخر نیز از وضعیت نامطلوبی نسبت به سایر روستاها برخورداراست.

با عنایت به آنچه پیرامون مسائل اساسی وضعیت حکمروایی زنجیره ارزش گردشگری آمده است، می‌توان گفت با علم به اهمیت هر یک از موارد مطروحه همچون مشارکت، بهره‌وری، هماهنگی در زنجیره ارزش گردشگری و باتوجه‌به وضعیت نامطلوب زیرساخت‌های گردشگری کشور و نبود تعامل لازم میان اعضای زنجیره به علت آگاهی کمتر اعضای زنجیره ارزش از لزوم و دلیل همکاری با یکدیگر و نیز عدم قطعیت در کسب سود، توصیه می‌شود تا حمایت مالی ازطریق تسهیلات و اطلاعاتی ازطریق آموزش به ذی‌نفعان، ارائه مشاوره‌های مالی و اقتصادی جهت افزایش آگاهی ذی‌نفعان و... فراهم شود.

تشکر و قدردانی

مقاله مستخرج از پایان‌نامه دکتری نویسنده اول در گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس است.

11. Roxas

References

Addink, H. (2019). Good Governance (Concept and Context). First Edition: Great Clarendon Street, Oxford, OX2 6DP, United Kingdom, 1-325.

Aminian, N., Seyed Naghavi, M. (2018). Presenting Pattern of Good Governance of Tourism in Iran. Tourism Management Studies, 13(42), 27-102. doi: 10.22054/tms.2018.9018.

Asprogerakas, E., & Zachari, V. (2019). The EU territorial cohesion discourse and the spatial planning system in Greece. European Planning Studies, 28 (3), 583-603.

Azimi Amoli, J. (2011). Good Governance Analysis in Rurals Sustainability (Case Study: Mazandaran Rurals Province). Ph. D Thesis in Geography and Rural Planning, Supervisor: Dr. A. R. Eftekhari, 1-304.

Beaumont, N., & Dredge, D. (2010). Local tourism governance: A comparison of three network approaches. Journal of Sustainable Tourism, 18 (1), 7-28.

Bichler, B.F. (2019). Designing tourism governance: The role of local residents. Journal of Destination Marketing & Management, 1-12.

Biswas, R., Arnab, J., Arya, K., & Ramamritham, K. (2019). A goodgovernance framework for urban management. Journal of Urban Management, 8, 225–236. https://doi.org/10.1016/j.jum.2018.12.009.

Borouj, A. (2012). A comparative study of ecotourism eco-lodges in desert areas from the perspective of sustainable tourism development. Master Thesis in Tourism Management in Marketing, Allameh Tabatabai University, Faculty of Management and Accounting, 1-250.

Buhalis, D. (2010). Marketing the competitive destination of the future. Tourism Management, 21 (1).1-27.

Casais, B., Fernandes, J., Sarmento, M. (2020). Tourism innovation through relationship marketing and value co-creation: A study on peer-to-peer online platforms for sharing accommodation. Journal of Hospitality and Tourism Management, 42, 51-57.

Department for Regional Development Northern Ireland. (2001). Publications Orderline Corporate Document Services The Studios, 89 Holy wood Road, 1-266.

Derlukiewicz, N., Snie˙zyk, A. M., Mankowsk, D., Dyjakon, A., Minta, S., Pilawk, T. (2020). How do Clusters Foster Sustainable Development? An Analysis of EU Policies. Sustainability, 12, 1-15.

Ebrahimi, A. (2017). Town and Country Planning (A series of specialized meetings of Town and Country Planning). First Edition.Tehran: Specialized publisher of architecture and urban planning.

Ebrahimpour Azbari, M., Moradi, M., Momeneh, M. (2017). The Role of Customer Pressure and innovativeness on Sustainable Supply Chain Management and Sustainable Competitive Advantage. Industrial Management Studies, 15(47), 121-150. doi: 10.22054/jims.2017.8119.

Economic Commission for Latin America and the Caribbean. (2017). Rural industrial policy and strengthening value chains. Economic Commission for Latin America and the Caribbean (ECLAC), ECLAC Books, Editor:Ramon Padilla-Perez 145, Santiago, Economic Commission for Latin America and the Caribbean, 1-236.

Eftekhari, A. R., Khalifeh, E., Pourtaheri, M., Rahmani-fazli, A. (2016). Analyzing of the spatial planning management's pattern of rural regions in Iran, case study: Rural Development Plans of Tehran Province. MJSP,20 (3), 61-104.

Eftekhari, A.R., Azimi Amoli, J., Pourtaheri, M., Ahmadypour, Z. (2012). Presentation of an Appropriate Rural Good Governance Model in Iran Case study: Rural Areas of Mazandaran Provience in Iran. Geopolitics Quarterly, 8(26), 1-28.

Eftekhari, A.R., Pourtaheri, M., Fazli, N. (2014). Analysis of Factors Affecting the Development of Entrepreneurship in Rural Tourism. Journal of Tourism Planning and Development, 3(8), 87-107.

Evans, R., Vermeulen, W. J.V. (2021). Governing electronics sustainability: Meta-evaluation of explanatory factors influencing modes of governance applied in the electronics value chain. Journal of Cleaner Production, 278,1-16, 10.1016/j.jclepro.2020.122952.

Feller, A., Shunk, D., & Callarman, T. (2006). Value Chains Versus Supply Chains. 1-7. Access in www.bptrends.com

Fillis, L., Telford, N. (2020). Handbook of Entrepreneurship and Marketing. Edward Elgar Pub, 480.978-1785364563.

Gispert, O.B., Clave, S.A. (2020). Dimensions and models of tourism governance in a tourism system: The experience of Catalonia. Journal of Destination Marketing & Management, 17, 1-13.

Habibpour Gatabi, K., & Safary Shaly, R. (2012). Comprehensive Manual for Using SPSS in Survey Researches. 1 Edition. Tehran: Loviyeah.

Hafeznia, M.R. (2006).An Introduction to the Research Method in Humanities.21 Edition. Tehran: Samt.

Hajarian, A. (2022). Responsibility for Good Governance on the Social Sustainability of Rural Households (Case Study: Rural Areas of Kashan). Geography and Environmental Sustainability, 12(1), 41-55. doi: 10.22126/ges.2022.7385.2490.

Hajializadeh, J., Mousavi, A., Zarafshan, A. (2016). An analysis of the correlation between the pattern of Good urban governance and the level of citizen participation. Geographic Space, 16(54), 237-260.

Hawkins, D.E., Calnan L. M. (2009). Comparative Study of the Sustainability of Donor-supported Tourism Clusters in Developing Economies. Tourism Recreation Research, 34:3, 269-282, DOI: 10.1080/02508281.2009.11081602.

Heidari Sarban, V., Arshadi, A., Saeb, S., Ziarati, M. (2018). Evolution of the Effects of Governance on the Development of Rural Tourism, Case Study: Nir County. Geographical Journal of Tourism Space, 7(25), 33-50.

Imani, B., & Fathi, B. (2019). Assessing and analyzing the performance of dehijans with an emphasis on a competent gov-

ernance approach. Case study: Villages in the central part of Ardabil city. Rural Development Strategies, 6(1), 51-62.

International Monetary Fund. (2020). https://www.imf.org.

International Labour Organization. (2017). Rapid market assessment of responsible tourism in vietnam. International Labour Of-fice, CH-1211 Geneva 22, Switzerland, The International Labour Office welcomes such applications. Acess of /www.ilo.org.

Jeong, Y. (2020). Measuring Community-based Tourism Governance. Ph.D. Thesis, Seoul National University, Department of Forest Sciences, Forest Environmental Science Major, 1-133.

Jones, P.J.S, Lieberknecht, L.M & Qiu, W. (2016). Marine spatial planning in reality: Introduction to case studies and discussion of Findings. Marine Policy, Vol 71, 256-264.

Kilelu, C., Klerkx, L., Omore, A., Baltenweck, I., Leeuwis, C., Githinji, J. (2017). Value Chain Upgrading and the Inclusion of Smallholders in Markets: Reflections on Contributions of Multi-Stakeholder Processes in Dairy Development in Tanzania. The European Journal of Development Research, 29 (5), 1102–1121.

Koopmans, M.E., Rogge, E., Mettepenningen, E., Knickel, K. (2017). The role of multi-actor governance in aligning farm modernization and sustainable rural development. Journal of Rural Studies, 1-11, 10.1016/j.jrurstud.2017.03.012.

Martinez-Perez, A., Elche, D., Garcia-VillaVerde, P. (2019). From diversity of interorganizational relationships to radical innovation in tourism destination: The The role of knowledge exploration. Journal of Destination Marketing and Management, 11(80–88).

Medeiros, E. (2017). From smart growth to European spatial planning: a new paradigm for EU cohesion policy post-2020. European Planning Studies, 25 (10), 1856-1875.

Miri, M., Sharifzadeh, M., Abdullahzadeh, Gh.H., Abedi Sarvestani, A. (2020). The value chain analysis of fisheries businesses with an entrepreneurship orientation - case of beach seine fishing cooperative of Golestan Province. Journal of Studies in Entrepreneurship and Sustainable Agricultural Development, 6(4), 1-16. doi: 10.22069/jead.2021.18283.1423.

Movahed, A. (2008). Spatial distribution of accommodation centers in historical cities (Case study: Isfahan). Journal of Human Geography Research. 65, 105-116.

Navruz-zoda, Z. B. (2020). Cluster tools for organizing pilgrimage tourism at the meso level. ISJ Theoretical & Applied Science, 04 (84), 365-370.

Nico Nesbati, A. (2011). Governance and development: past, present, future. Quarterly Journal of Planning and Budget, Volume 16, Number 4, 129-154.

Norouzi, A., Mahdavi, D., & Badrizadeh, Z. (2018). Evaluating the Performance of Village Administrations Using the Framework of Rural Good Governance Indicators (A Case Study: Rural Areas in Central District of Isfahan County). Journal of Rural Research, 8(4), 649-662.

OECD. (2020). OECD Tourism Trends and Policies 2020. OECD Publishing, Paris, https://doi.org/10.1787/6b47b985-en, 1-384.

Pomeroy, P., Navy, H., Joan Ferrer, A., Purnomo, A.H. (2017). Linkages and Trust in the Value Chain for Small-scale Aquaculture in Asia. Journal of the World Aquaculture Society, 48 (4), 542-554.

Portaheri, M. (2021). Methods and techniques of decision making in geography. First Edition. Tehran: Qoms Publishing.

Porter, M. (2010). Chapter 4: Value Chain Analysis. Acess in https://shodhganga.inflibnet.ac.in.

Pulido-Fernandez, J.I., Pulido-Fernandez, M.L.C. (2017). Proposal for an Indicators System of Tourism Governance at Tourism Destination Level. Journal of Soc Indic Res, 1-48.

Qian, Ch., Sasaki, N., Shivakoti, G., & Zhang, Y. (2016). Effective governance in tourism development – An analysis of local perception in the Huangshan mountain area. Tourism Management Perspectives, 20, 112-123.

Rabbani, R., Shafi, Z., Anabestani, AA. (2019). Investigating the factors affecting the selection of tourists in relation to ecotourism Eco-lodges as a product of low-acceleration tourism (Case study: Ecotourism Eco-lodges in Isfahan province). 4 National Conference on Management, Accounting and Economics with Emphasis on Regional and Global Marketing, Tehran, Shahid Beheshti University, 1-18.

Risteski, M., Kocevski, J., Arnaudov, K. (2012). Spatial planning and sustainable tourism as basis for developing competitive tourist destinations. Social and Behavioral Sciences, 44, 375-386.

Roxas, F.M.Y., Rivera, J.P.R., & Gutierrez E.L.M. (2020). Mapping stakeholders' roles in governing sustainable tourism destinations, Journal of Hospitality and Tourism Management, 45, 387-39.

Sadeghi, A., Ghaderi, A. (2016). Demand chain management model: a tool to create value for stakeholders. Fifth National Conference on Modern Management Sciences, Golestan Province, Gorgan, 1-21.

Samii, J. (2017). Evaluation and analysis of the role of good governance in the governance of Gorgan. Master Thesis in Geography, Gorgan University, Supervisor: Dr. Khoda Rahmbazi, 1-94.

Scholten, T, Hartmann, Th., & Spit, T. (2019). The spatial component of integrative water resources management: differentiating integrationof land and water governance. International Journal of Water Resources Development, 36 (5), 800-817.

Shahbazi, F. (2017). Preference consensus of ecotourists, stakeholders and experts for ecotourism value chain upgrading in Fuman, North of Iran. Master Thesis in Natural Resources Engineering - Forestry, Urmia Faculty of Natural Resources, Supervisor: Marzieh Hajjarian, 1-158.

Sharifzadegan, M. H., Fathi, H., Malekpour Asl, B. (2015). Good governance, institutionalization for development (lessons from national to urban level and experience from Iran). First Edition, Tehran: Tehran City Studies and Planning Center.

Sharma, A., Gaur, J. (2017). Importance of tourism value chain analysis system (VCAS) towards pro- poor tourism development in Madhya Pradesh Region, India. Research Journal of Management Sciences, Vol. 6(1), 6-8.

Song, H., Liu, J., Chen, G. (2012). Tourism Value Chain Governance: Review and Prospects. Journal of Travel Research, 52, 1, 15-28.

Statistical Center of Iran. (2016). Statistical data and information

Stipanovic, CH., Rudan, E. (2016). Tourism product club in generating the value chain. Journal of Management Studies, 14 (2), 214-222.

Taghvae, M., Abdoallahzadeh, M., Pooreidivand, L., Afsharpoor, F. (2012). An analysis of finding optimal location for residential centers in Tabriz through the AHP approach. Geographic Space, 13(43), 171-189.

Thaithong, N. (2016). An investigation of tourism stakeholder networks and and cluster sustainability in Samui Island, Thailand. University of Hull, Supervisor: Saxena, Gunjan; Tsagdis, Dimitrios, 1-414.

Tsuji, M., Giovannetti, E., Kagami, M. (2019). Industrial Agglomeration and New Technologies A Global Perspective. Chapter5: Globalization, industrial districts and value chains, Roberta Rabellotti, 1-383.

Uddin, M. T., Goswami, A., Rahman, M. S., Dhar, A.R. (2019). How can governance improve efficiency and effectiveness of value chains? An analysis of pangas and tilapia stakeholders in Bangladesh. Aquaculture, 510,206-215.

UNDP. (2002). Access in https://www.undp.org, Posted on May 11, One governance challenge, three vaccines.

United Nations Development Programme. (2020). Annual Report. 1-47. Access in https://iran.un.org.

Van der Zee, E., Gerrets, A.M., Vanneste, D. (2017). Complexity in the governance of tourism networks: balancing between external pressure and internal expectations. Journal of Destination Marketing and Management, 1-20,

Vysochan, O., HYK, V., & Hrvniv, T. (2021). Attributive-Spatial tourist Clusteration of Regions of Ukraine. GeoJournal of Tourism and Geosites, 35(2), 480–489.

Watabaji, M., Molnar, A., & Gellynck, X. (2016). Integrative role of value chain governance: evidence from the malt barley value chain inEthiopia. Institute of Brewing & Distilli, 122 (4), 670-681.

Western Australian Planning Commission on. (2019). The Shire of Serpentine Jarrahdale Local Planning Strategy. Ordinary Council Meeting 19 August, 1-127.

World Bank. (2020). Georgia - Beyond Arrivals : Emerging Opportunities for Georgian Firms in Tourism Value Chains (English). Washington, D.C, 1-47.

Yuzbaşıoglu, N., & Dogan, O. (2021). Strategic Governance in The Marina Sector in the Context of Marine Tourism Cluster. Almatourism. Journal of Tourism, Culture and Territorial Development, 12(23), 59–82.